

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze
Katedra pedagogiky – kombinované studium

Kateřina Al-Amelová

**Úloha neziskových organizací v ovlivňování volného
času dětí a mládeže (13–18 let)**

The role of non-profit organisations in determining leisure time activity
of children and adolescent youth

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce : PhDr. Jitka Lorenzová, PhD.

PRAHA 2007

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Praze 2007

OBSAH:

Úvod	5
I Teoretická část	
1. Obecná charakteristika dospívajících	7
1. 1 Proces dospívání ve vztahu k sobě samému	8
1. 2 Proces dospívání ve vztahu k okolí	15
1. 3 Rituály jako významné tranzitní body v dospívání	19
2. Specifické skupiny dospívajících	21
3. Charakteristika nezávislého neziskového sektoru	23
4. Funkce volného času	27
4. 1 Rodiče a volný čas dospívajících	29
5. Pravidelná zájmová činnost	31
5. 1 volnočasové aktivity a zařízení školy	31
5. 2 zařízení volného času mimo školu	34
5. 3 sdružování dětí a mládeže	35
5. 4 samosprávné struktury dětí a mládeže	40
6. Nabídka volnočasových aktivit neziskovými organizacemi	40
6. 1 nízkoprahové kluby	40
6. 2 streetwork	42
6. 3 organizace pro pomoc uprchlíkům, azylantům a menšinám	43
II Empirické šetření	
1. Východiska dotazníkového šetření	47
2. Charakteristika základního souboru	48
2. 1 Pohlaví respondentů	48
2. 2 Věk respondentů	49
2. 3 Studium respondentů	49

2. 4 Dosažené vzdělání rodičů	50
3. Průběh a postup dotazníkového šetření	50
4. Výstupy dotazníkové šetření	52
4. 1 Míra organizování volného času	52
4. 2 Zaměření aktivit ve volném čase	54
4. 3 Volba organizací/institucí pro trávení volného času	57
4. 4 Cíle aktivit ve volném čase	60
4. 5 Zdroje informací o volnočasové nabídce	62
4. 6 Intenzita aktivit ve volném čase	64
4. 7 Zpoplatnění volnočasových aktivit	66
4. 8 Volba aktivit při nezpoplatnění	68
4. 9 Dostupnost volnočasových aktivit	70
4. 10 Spokojenost se způsobem trávení volného času	72
4. 11 Spokojenost s nabídkou volnočasových aktivit	74
5. Závěr dotazníkového šetření	76
6. Závěr	81
Seznam literatury	83
Příloha – dotazník	86
Anotace	89

Úvod

Tématem mé práce jsou volnočasové aktivity dětí a dospívajících. To, čemu se ve svém volném čase věnují, čemu by se chtěli věnovat a jaké mají v tomto směru možnosti. Které organizace nabízejí volnočasové aktivity a za jakých podmínek.

V první části práce se budu nejprve věnovat obecné charakteristice adolescence. Co je pro tento věk typické, jaké mají mladiství potřeby, s jakými problémy se setkávají, co je pro ně osobnostně důležité.

V další části pak vymezím pojmy volný čas a neziskový sektor.

V poslední části se budu zabývat organizacemi, které se věnují volnočasovým aktivitám pro děti a mládež a jejich nabídce.

V druhém, empirickém bloku sestavím dotazník, na jehož podkladě bych chtěla zjistit, jakým aktivitám se děti a dospívající věnují, jak vnímají současnou nabídku volnočasových aktivit a kde o této nabídce získávají informace.

Většina z nás si uvědomuje, že to, jak tráví naše děti svůj volný čas, silně ovlivňuje a spoluvytváří jejich osobnost. Když děti prožívají svůj volný čas aktivně, smysluplně a když je činnosti, jimž se věnují, baví, zvyšuje se pravděpodobnost, že v dospělosti budou prožívat šťastný život. To, jak trávíme svůj volný čas, silně ovlivňuje pohled na celý náš život. Zároveň se tím snižuje riziko, že se děti dostanou do nevhodné společnosti.

Při volnočasových aktivitách v období dospívání získáváme a prohlubujeme své dovednosti komunikační, učíme se spolupráci, získáváme nová přátelství, která nám mohou vydržet na celý život, získáváme představu o tom, čemu bychom se chtěli v budoucnu věnovat.

Ne všichni adolescenti však mají stejné možnosti a mnozí z nich se, většinou z finančních důvodů, nemohou ve volném čase věnovat těm aktivitám, kterým by chtěli. Proto se budu ve své práci zabývat neziskovými organizacemi a tím, co této skupině dětí a dospívajících nabízejí.

I Teoretická část

1. Obecná charakteristika adolescence

Tématem periodizace lidského života se v historii lidstva zabývalo mnoho filozofů a pedagogů, např. Aristoteles, Aries, J. Locke, J. A. Komenský a další. Prvním, kdo si uvědomil fakt, že dítě není pouhou miniaturizací dospělého, byl J. J. Rousseau. Dítě považoval za lidskou bytost, která má hodnotu sama v sobě, bytost, která má také specifické potřeby a práva. Ve své periodizaci datoval adolescenci mezi 15. a 20. rokem. V tomto období kladl důraz na rozvoj mravní výchovy. Dospívání viděl jako přechod od dětství k dospělosti. Tuto skutečnost si začala společnost uvědomovat v období rozpadu feudalismu. Nástup kapitalismu s sebou přinesl urbanizaci, potřebu kvalifikované pracovní síly, migraci obyvatelstva a v neposlední řadě zřízení nového systému všeobecného školství. V tomto období začal mít život mladých lidí svá specifika. Jsou to tedy sociologické, politické a kulturní důvody, které vedly ke změně pohledu na dospívající mládež. (Macek, 1999, s. 10-15)

„Adolescence získala – zejména v posledních desetiletích – zvláštní význam. Má svůj sociální, ekonomický, pedagogický, zdravotní i kulturní rozměr.“ (Macek, 1999, s. 20)

Termín **adolescence** je odvozen z latinského slova „adolescere“, tj. dorůstat, dospívat, mohutnět. Podle většiny odborníků označuje období mezi 15. a 20. rokem života. Počátek období dospívání nastává v době, kdy je jedinec reprodukčně zralý a je u něho zpravidla ukončen i tělesný růst. Konec dospívání přichází v době plného rozvinutí jak fyzických, tak i psychických schopností jedince. Horní hranice tohoto období je individuálně pohyblivá, většina adolescentů jí však dosahuje okolo 20. roku.

Množství činitelů, změn a projevů, které provázejí proces dospívání, je možné sledovat ve dvou základních rovinách.

1.1 Proces dospívání ve vztahu k sobě samému

Diferenciace období pubescence – adolescence

Z hlediska vývojové psychologie dělí J. Langmeier (J. Langmeier, D. Krejčířová, 1998, s. 139) zvolený vzorek dospívajících do dvou období.

1. Období pubescence

Zde nás zajímá zejména fáze vlastní puberty, která navazuje na fázi prepuberty kolem 13. roku a končí dosažením reprodukční schopnosti přibližně kolem 15. roku. Pro toto období je typická emoční labilita – časté změny nálad, negativní postoje, citové konflikty doprovázené výbuchy vzteku, impulzivita, a také neurovegetativní poruchy (zhoršení spánku, poruchy chuti).

2. Období adolescence

Týká se dospívajících zhruba ve věku od 15 do 20 let. V tomto období dosahují adolescenti plné reprodukční schopnosti a je dokončen jejich tělesný růst. Tato fáze přináší určité uklidnění. Psychické změny se projevují hledáním osobní identity každého dospívajícího. Jde o snahu odlišit se od okolí ať už oblékáním, chováním nebo preferováním určitého druhu hudby atd. Zároveň je však pro většinu adolescentů důležitá příslušnost k některé skupině vrstevníků.

Postupně se proces dospívání ukončuje. Většina dospívajících v této době končí své vzdělání. Zamýšlí se nad perspektivami v zaměstnání i v osobním a partnerském životě. Pro toto období je také charakteristická potřeba sounáležitosti s druhými.

Rozumový vývoj

Rozvoj intelektuálních schopností se během období dospívání postupně ukončuje. Intelektuální aktivita je velká. Většina psychologů klade do věku kolem 12 let počátky soustavného abstraktně-logického myšlení, tj. schopnost operovat nejen s konkrétními objekty, ale i se znaky a výroky. V adolescenci se způsob myšlení zásadním způsobem nemění, adolescent však umí **formálních operací** používat lépe. Ke zdokonalování dochází díky procvičování a větší zkušenosti. Rozvíjí se také **hypoteticko-deduktivní uvažování**, tj. dospívající si vytváří domněnky o způsobech řešení problému. V úsudcích se však častěji než dospělý nechává ovlivnit emocemi a obvykle preferuje jednoznačná, absolutistická a radikální řešení.

Během adolescence se mění i charakteristiky jak **krátkodobé**, tak i **dlouhodobé paměti**. S přibývajícím věkem se zvyšuje i kvantita informací uložených v dlouhodobé paměti. Přístup dospívajícího k novým informacím je ovlivňován osobní relevancí a v důsledku toho i selektivní pozorností.

Rozumové pochody adolescenta vytvářejí vnitřně strukturovaný celek, inteligence se vyhraňuje individuálně s preferovaným zaměřením. Využití inteligence souvisí také s rozvojem kreativity.

Ve střední a pozdní adolescenci bývá myšlení méně absolutní a více relativní, mladí lidé umějí uvažovat o různých variantách řešení problému, jsou schopni posoudit své schopnosti i uvědomit si možná rizika. Stále větší měrou uvažují jako dospělí.

Emocionalita

Adolescence je z hlediska emocionálního vývoje dlouhé období. Obecně se dá říci, že v období dospívání dochází k diferenciaci citových zážitků a k přibývání vyšších citů. Emocionální projevy jsou však v jednotlivých etapách odlišné. Pro pubertu je charakteristická **zvýšená emoční labilita**. Souvisí s hormonálními změnami, se zvýšenou mírou sebereflexe, sebehodnocení a egocentričnosti. U pubescenta dochází nejen ke změnám nálad, ale i k celkové únavnosti, kdy se ochablost a apatičnost střídá s krátkými fázemi vystupňované aktivity. Novější výzkumy však ukazují, že bouřlivý průběh puberty nemusí provázet všechny jedince. Týká se především těch, kdo vykazovali emoční labilitu již v dětství, a ve větší míře se tento poznatek týká chlapců. Důležitou roli v této oblasti hrají tedy individuální typové rozdíly, kulturní a sociální faktory a styl výchovy.

V období adolescence vysoká náladovost a labilita odeznívají. Přibývá naopak silných prožitků, které jsou integrovány do nových kvalit. Adolescenti jsou v emocích stálejší a méně impulzivní. Temperament osobnosti se však nemění. Zvláštní význam v této etapě mají **emoce a city, které souvisejí s erotickou sférou života, estetické city a mravní citění**. V některých oblastech života zažívají mladí lidé při konfrontaci reality se svými vysněnými představami i první vystřízlivění. (Macek, 1999, s. 59–60)

Morální a hodnotový vývoj

„Osvojování mravních norem a společenských hodnot je považováno za klíčový aspekt socializace.“ (Macek, 1999, s. 82) Např. E. Erikson považuje adolescenci za most mezi dětskou morálkou, která se opírala o jasná pravidla, určená autoritami, a morálkou dospělých, založenou na zvnitřněných principech.

Důležitým pojmem týkajícím se této oblasti je **osobní morálka**, tj. citlivost, znalosti a přesvědčení o tom, co je správné. Jedním ze základních předpokladů pro její vytvoření je rozvoj logického a abstraktního myšlení, které vede k teoretickým a etickým úvahám o tom, co znamená spravedlnost, dobro nebo zlo. Druhým základem je moment, kdy si adolescent uvědomí hodnotu vztahů s nejbližším sociálním prostředím, jímž je např. rodina, příbuzní, přátelé, spolužáci atd., a změni své chování a péči o ně, má na mysli jejich dobro, snaží se pomoci tam, kde je třeba.

K adolescenci se vztahuje období tzv. **postkonvenční morálky**, která je založena na principech, jež si mladý člověk odvozuje z jednání lidí v různých situacích a kdy vědomě přijímá základní normy a pravidla o tom, co je a co není správné. Zkušenosti se zlem a dobrem vedou dospívajícího k obecným závěrům o tom, co znamená spravedlnost, povinnosti a pravidla. Adolescenti však vnímají svět z hlediska ideálů, a proto se jejich morálka stává absolutní. Ostře odsuzují i náznak lži, vyžadují naprostou otevřenost a odmítají kompromisy. To způsobuje jejich časté konflikty s okolím, ale i se sebou samými, což může vést k cynismu a egoismu. Podle Kohlberga se však na tuto úroveň všichni nedostanou. (J. Langmeier, 1998, s.130, s. 157)

Obraz morálky adolescentů kromě spravedlnosti a etických principů postihuje další aspekty, jimiž jsou např. pomoc a zájem o druhé, postoje a konkrétní jednání v určitých situacích. Liší se také ženské a mužské pojetí mravnosti. Ženský přístup se zpravidla vyznačuje aktivním zájmem, péčí a starostí o druhé, tradičně akcentuje ohleduplnost a empatii. Pro muže a chlapce je důležitější přijetí abstraktních morálních principů.

Vztah k sobě, sebepojetí a sebehodnocení

Pro celé období dospívání v oblasti vztahů je typická zvýšená sebereflexe. Adolescent má již vážnější, uvědomělejší a odpovědnější vztah k vlastní osobě. Snaží se sám sebe poznat na základě hodnocení vlastního jednání v různých situacích. Při sebehodnocení bere v úvahu i to, jak ho druzí lidé, především subjektivně významné osoby, hodnotí. Zaměřování mladého člověka na vlastní osobnost a chování vede k analýze jednání, k sebekritice a nespokojenosti se sebou samým. Proto mladí lidé vyvíjejí úsilí o sebeutváření a sebezdokonalování pomocí sebevýchovy, snaží se odstraňovat nežádoucí vlastnosti a dosahovat vlastností pozitivních.

Sebehodnocení je vždy spojeno s osobním uspokojením nebo naopak neuspokojením, což výrazně ovlivňuje jednání mladých lidí. Adolescent s nepřiměřeně nízkým sebehodnocením je nesmělý, nedůvěřuje vlastním schopnostem, obtížně řeší problémy a těžší životní situace – na rozdíl od osob s přiměřeným sebehodnocením, které jsou ve společenské skupině aktivnější, smělejší, častěji vyjadřují své názory a nevyhýbají se odpovědnému rozhodnutí. V této oblasti nehraje příliš velkou úlohu pohlaví adolescenta. Důležitějším aspektem je výkonová charakteristika, vztahovaná ke školním úspěchům, dále pak charakteristiky, jimiž jsou vymezovány interpersonální vztahy (např. dominance, sociální prestiž, přátelskost, sympatičnost atd.). (Macek, 1999, s. 63)

Dospívající člověk postupně nabývá schopnost podívat se na svou osobu z různých aspektů. Je si vědom svých kladů i nedostatků a zároveň si klade cíle, kterých se snaží plánovitě dosáhnout. Základním předpokladem pro vytvoření pozitivního sebehodnocení je uznání vlastní hodnoty, tj. adolescent považuje své já za pravdivé a autentické. Má pocit pochopení a akceptace ze strany druhých, je si vědom svých kompetencí.

V období dospívání se u mladého člověka formuje relativně konzistentní životní styl. Součástí individuální identity adolescenta se stává i sexuální oblast.

Utváření identity

Ujasnění vztahu k sobě a hledání vlastní identity je velmi důležitou oblastí v životě člověka. Jde o celoživotní proces, který však krystalizuje především v období dospívání. Odborníci rozlišují dva aspekty identity, a to osobní a sociální. Osobní aspekt vychází z vědomí vlastní hodnoty, jedinečnosti, neopakovatelnosti. Odpovídá na otázku „kdo jsem a jak jsem sám se sebou a svým životem spokojen“. Sociální aspekt vychází z pocitu začlenění, kontinuity. Odpovídá na otázky typu „kam patřím“, „čeho jsem součástí“, „kam směřuji“ atd. Součástí osobní identity je i postupně se vyjasňující žebříček hodnot nebo ujasnění smyslu vlastního života. Na proces utváření vlastní identity má velký vliv rodinné prostředí, vrstevníci, autority i požadavky společnosti.

Cestu k vytvoření identity rozdělují odborníci, např. R. Josselsonová, rovněž do různých etap. (Vágnerová, 2000, s. 263) V časně adolescenci (tj. období puberty) začíná **psychologická diferenciac**e. V této etapě začínají adolescenti vnímat odlišnost své osobnosti od ostatních. Ve většině případů zaujímají kritický postoj zejména k rodičům, ale i dalším dospělým, kteří ztrácejí pozici neomylné autority.

Zhruba ve věku 14–15 let se dospívající dostávají do **fáze zkoušení a experimentu**. Pro tuto etapu je typická snaha zbavit se nadvlády všech formálních autorit, touha rozhodovat samostatně sám o sobě a názorové soupeření s rodiči. Podporu naopak adolescenti hledají u svých vrstevníků, vůči nimž zaujímají také zodpovědnější přístup. Důležitá je především blízká budoucnost.

Třetí fázi (mezi 16. a 17. rokem) definovala Josselsonová jako období **navazování přátelství**. Dospívající začínají přehodnocovat svůj vztah k rodičům a obecně k druhým lidem. Autoritu rodičů přijímají selektivně, soupeření ztrácí na intenzitě. Také si uvědomují zodpovědnost za své chování a jsou ochotni nést jeho důsledky. Pro dospívající mají velkou hodnotu blízká přátelství a erotické vztahy.

V poslední fázi (mezi 18. a 20. rokem) by měli dospívající procházet etapou **konsolidace vztahu k sobě**. Je založena na pocitu vlastní autonomie a jedinečnosti. „Je to také uvědomění si sebe sama v širším časovém horizontu, propojení vlastní minulosti, přítomnosti a další perspektivy svého života. Ovšem i toto zakotvení v čase je propojeno s hledáním, omyly a pochybnostmi.“ (Macek, 1999, s. 80)

Proces utváření identity probíhá individuálně. Je ovlivněn mnoha faktory. Významnou roli zde hrají různé charakteristiky osobnosti, úspěšnost ve škole, postoje a názory. Identita se jiným způsobem utváří u chlapců a jiným u dívek.

Otázkou utváření identity se zabývali např. E. H. Erikson a J. Marcia. (Macek, 1999, s. 80–81) Klasifikovali čtyři stavy identity, podmíněné přítomností či nepřítomností **krize nebo závazku**. Krize, je období, kdy je jedinec nucen k určité volbě, rozhodnutí a aktivně něco objevuje. Závazek je zodpovědnost v důležitých oblastech života.

Prvním stavem je **difuzní (rozptýlená) identita**. Je to stav, kdy jedinec neprožívá krizi ani závazek, je snadno ovlivnitelný a své chování a názory mění tak, aby naplňovaly normy a požadavky skupiny, v níž se právě pohybuje. Sebehodnocení je pak odrazem hodnocení druhých.

Status náhradní identity nebo předčasného uzavření označuje stav jedince, který nekriticky přijímá za své postoje, názory a přesvědčení druhých lidí, zejména rodičů, učitelů nebo blízkých přátel, aniž by měl potřebu ověřovat si v praxi jejich správnost.

Status moratoria je charakteristický tím, že člověk zažívá krizi identity. Tu provázejí úzkostné stavy a pochybnosti, aniž by na sebe dotyčný bral skutečné závazky. Jen v této oblasti experimentuje, zkouší si určité role, objevuje hodnoty a rozvíjí různé zájmy.

Status získání či dosažení identity je provázen zážitkem krize hledání a pochybností člověka, který se snaží docílit svých závazků.

Popsané stavy identity nelze považovat za vývojové fáze, jejich pořadí není nijak určeno. J. Marcia pouze uvedl za nezbytné, aby status moratoria předcházel statusu dosažení identity.

1.2 Proces dospívání ve vztahu k okolí

Vývojové úkoly pro období adolescence (podle Havighursta) (Trpšovská, 1998, s. 54)

- přijetí vlastní fyzické struktury a role svého pohlaví
- vytváření a udržování nových vztahů k vrstevníkům obojího pohlaví
- vývoj intelektových schopností potřebných k získání občanské kompetence
- vytvoření hierarchie hodnot
- příprava na povolání
- dosažení emocionální nezávislosti na rodičích a ostatních dospělých, vzájemný respekt a kooperace s nimi
- získání představy o ekonomické nezávislosti na rodičích, směřování k určitým jistotám
- dosažení sociálně zodpovědného chování
- příprava na manželství a rodinný život

Proces socializace v dospívání

Období adolescence hraje významnou roli nejen v životě samotného jednotlivce, podle sociologů má i společenskou hodnotu. Jedinec v tomto období začíná přebírat nové společenské role, které ho posunují na základě již získaných emocionálních a kognitivních kapacit ke kompetencím dospělého člověka. Tento proces označují odborníci termínem „socializace“.

Z. Helus dělí proces socializace do čtyř skupin. (Helus, 2006, s. 54) První z nich označuje jako **hodnotově normativní**. Zahrnuje hodnoty a normy nejbližšího sociálního prostředí, tj. rodiny, dále různých výchovných, vzdělávacích i náboženských institucí. Druhou složku – týkající se sociální komunikace a procesu sociálního učení, v němž si adolescent osvojuje nové sociální role – nazývá Helus **mezilidsky vztahovou**. Třetí složka, tzv. **rezultativní**, se týká materiálních produktů, kultury a zabývá se také samotným jednotlivcem jako produktem socializačního procesu. Poslední, čtvrtá složka, složka **osobnostní**, se týká osobnostních charakteristik jednotlivce. Zahrnuje i sebehodnocení, sebereflexi a různé osobní potřeby, např. hledání smyslu vlastního života atd.

Sociální vztahy v dospívání

Během období dospívání dochází u adolescentů ke změnám kognitivních procesů, mění se způsob myšlení a emocionálního cítění. Důsledkem těchto nových skutečností jsou i změny postojů a vztahů k vlastní osobnosti, k druhým lidem i celému světu. Možnost vyrovnat se dospělým vidí mladý člověk ve větší osobní svobodě, samostatnosti a nezávislosti na dospělých, jejichž chování hodnotí převážně kriticky. Snaží se tedy proto osamostatnit alespoň v některých oblastech života. Adolescenti si začínají vytvářet vlastní světový názor, uvažují o významu a funkci společenských jevů, které vidí kolem sebe, a snaží se pochopit a najít své místo ve společnosti.

Vztahy k rodičům

Rodinné prostředí a vztahy mezi všemi členy rodiny mají obrovský vliv na psychický i fyzický vývoj dítěte. To platí i pro období dospívání, kdy v mnoha rodinách dochází ke generačním konfliktům. Záleží především na rodičích, zda tyto konflikty nastanou a jaký budou mít průběh a intenzitu. Pokud rodiče přistupují ke

svému dítěti citlivě, uvědomují si nutnost změny přístupu a komunikace s dospívajícím, projdou tímto obdobím celkem poklidně a neshody nezanechají na členech rodiny vážnější následky. Konflikty často propukají v situacích, kdy rodiče nedají svému dítěti možnost svobodně vyjádřit svůj názor, popř. ho zlehčují, na projevy svých dětí reagují nezrale a bez nadhledu. Jedním z dalších střetů může být přehnaná kontrola, malé ohledy atd. I přes různé neshody však adolescenti vesměs vnímají své rodiče jako důležité osoby, které je nejvíce ovlivňují.

Vztahy k sourozencům

Na vztahy mezi sourozenci má vliv např. věkový rozdíl, počet sourozenců, blízkost rodičů k jednotlivým potomkům atd. Obecně se dá říci, že význam vztahů mezi sourozenci se v průběhu období adolescence zvětšuje. Hlavní příčinou stmelení sourozeneckých vztahů bývá příslušnost ke stejné generaci (pokud mezi sourozenci není velký věkový rozdíl). Sourozenci tak manifestují podobné potřeby, postoje a zájmy. V situaci, kdy dochází ke konfliktu, se často spojují děti proti rodičům. Sourozenci se také aktivně podílejí – ať již přímo nebo zprostředkovaně – na rodinné socializaci. Podle výzkumů V. Seltzerové mají na adolescenty větší vliv starší sourozenci. (Macek, 1999, s. 70)

Přátelské vztahy

V období dospívání navazují mladí lidé přátelské vztahy většinou s osobami stejného pohlaví. Přátelské vztahy mezi dívkami vznikají na jiném základě než přátelské vztahy chlapců. Přátelství mezi dívkami bývá v adolescenci častější a má pro dívky větší důležitost než pro chlapce. Dominujícími prvky jsou zde otevřená komunikace a sdílení pocitů. Děvčata oceňují především důvěru, upřímnost a inteligenci. Nejintenzivnější vztahy mezi děvčaty můžeme pozorovat ve střední adolescenci.

Přátelství chlapců bývá více kolektivní. Spojují je společné zájmy a aktivity. Spíše než emocionální angažovanost je pro chlapce důležitá identifikace se

skupinou. Chlapci ve vztahu zaměřují pozornost na výkon, různé sociální dovednosti, respekt a pevnost postojů. Oceňují sílu osobnosti, originalitu, otevřenost, smysl pro humor a schopnost zachovat klidnou hlavu.

Přátelství mezi chlapcem a dívkou vzniká méně často. Výhodou pro oba bývá možnost poznat druhé pohlaví obecně, jeden druhému také může tzv. nastavovat zrcadlo. Dozvědí se tak, čím opačnému pohlaví imponují a naopak. Problém může nastat v případě, že jeden z dvojice překročí hranice kamarádství a snaží se s druhým navázat erotický vztah. Takový vztah pak zpravidla končí.

Erotika a vztahy k druhému pohlaví

Navazování prvních partnerských a erotických vztahů bývá významným mezníkem v životě adolescenta. Jde o projev jejich psychosexuálního vývoje. Provází je uspokojování dalších potřeb, např. potřeba blízkosti, bezpečí a intimity, touha po vzájemném poznání a citovém porozumění.

Utváření erotických vztahů probíhá v několika fázích. První z nich souvisí s uvědoměním si vlastní sexuality již v období puberty. To je však u chlapců založeno na jiném kontextu než u dívek. Chlapci, na rozdíl od dívek, mají potřebu sexuální pud ventilovat. Sexuální zkušenosti bývají častým tématem chlapeckých rozhovorů a mají vliv i na zvýšení sociálního statusu. Dívky své sexuální zážitky příliš nerozebírají, radí se spíše o tom, jakým způsobem mohou zvýšit svou přitažlivost a atraktivitu

Během puberty navazují mladí lidé většinou krátkodobé vztahy. První schůzky tráví většinou návštěvou kulturních nebo sportovních zařízení. Společným jmenovatelem těchto vztahů bývá zvědavost, potřeba ujistit se o vlastní hodnotě a přitažlivosti. Postupem času si adolescenti začínají uvědomovat svou pohlavní roli. Dvojice se spíše začíná stahovat ze společnosti do soukromí, hovoří o společných

pocitech, zájmech, prožitcích a názorech. Dochází i k prvním intimním fyzickým kontaktům.

Výzkumy ukazují, že věk, kdy adolescenti začínají praktikovat vlastní sexuální aktivitu, se snižuje. Bezmála polovina mladistvích (47 %) si odbude první sexuální styk před šestnáctými narozeninami a zhruba každý čtrnáctý dokonce před patnáctými narozeninami. Motivem pro první sexuální styk bývá u dnešní mládeže velmi často zvědavost, význam zamilovanosti klesá. Psycholog R. Nesnídal pro MF Dnes uvedl: „Velmi záleží na tom, jaký má dítě vztah s matkou. Tam, kde chybí v rodině city, utíká dítě, především dívky, za jinými lidmi. Pak může přistoupit třeba i na předčasný sex.“

V pozdní adolescenci zpravidla začínají vztahy nabývat dlouhodobější a stabilnější ráz, což je znakem věrnosti, prohloubení intimity, zodpovědnosti. Dlouhodobější vztahy lze také považovat za jedno z preventivních řešení boje proti onemocnění AIDS. I když ne v tak hojně míře jako před rokem 1989, uzavírají některé páry na sklonku adolescence manželství. Důvody, které je k tomuto kroku vedou, jsou různé. Bývá to např. těhotenství, snaha utéci z dohledu rodičů, pocit osamělosti nebo méněcennosti, potřeba lásky, jistoty a náklonnosti aj. Mnohé z těchto vztahů pak končí nezdarem. Jedinci s odlišnou sexuální identitou nebo s odlišnou sexuální preferencí tento fakt zjišťují většinou právě v období dospívání.

1.3 Rituály jako významné tranzitní body v dospívání

Z dnešního života téměř vymizely okamžiky obřadnosti, spontánní i tradiční rituály, přestože mají důležitou funkci jak pro celou společnost, vnímání kulturních a historických hodnot, tak i pro vývoj osobnosti toho, kdo se jich účastní. Obzvláště pro mladého člověka jsou tyto momenty citově silným zážitkem, dávají jeho vnímání světa pevný řád, jsou psychologickým stvrzením významu každého individua. Nejpodstatnější v tomto věku jsou obřady spojené se vstupem do dospělosti,

s přijetím do vyšší fáze života nejbližším okruhem lidí a tím pádem i posun mladého člověka v přístupu k životu. Tím, že se tomuto přerodu, dozrávání, kroku dál věnuje patřičná důležitost, dospívající s větším a hlubším porozuměním může přijmout svou odpovědnost a současně nezávislost, která se mu otevírá. Okolí prostřednictvím obřadu vyjadřuje přesvědčení o jeho kvalitách, uznání jeho dosavadních snah a výsledcích, což pro upevnění sebevědomí a vědomí vlastní hodnoty dospívajícího má nemalý význam.

Jde podle mě o obřad ve smyslu svátku, slavnosti, společně sdíleného zážitku. Při absenci oficiálních, popř. rodinných obřadů a rituálů si dospívající mnohdy vytvářejí své vlastní – přijímání nových studentů, předávání žezla na konci studia. Podobné momenty jsou spojeny se vstupem do určité specifické skupiny lidí, oddílu či party. Prostředí a styl práce v různých klubech, oddílech a sdruženích nabízí možnost, jak dospívajícím nabídnout určitý druh obřadů. Důležité momenty v činnosti (např. vyhodnocení určité etapy práce, ukončení tábora či akce, přijetí nováčků do oddílu, divadelní premiéra atd.) by měl provázet pocit slavnosti a neopakovatelnosti. Zároveň, pokud jde o stálou skupinu dětí, je možné těmto okamžikům dávat pevná pravidla, řád, který se stane pro danou skupinu tradicí.

Smysl těchto obřadů spatřuji ve dvou základních momentech – poselstvích :

a) **Osobní poselství** – jde o pozitivní podnět každému jednotlivci, který mu má dát zřetelně najevo, že jeho přítomnost něčemu napomohla, něčím přispěl. Že každý zaujal ve skupině své osobité místo, že každý sám udělal určitý posun ve svých dovednostech, přístupu k ostatním, k sobě samému, že někam dospěl (učinil další krok ke své dospělosti).

Osobně si myslím, že tato poselství by měla zaznít nahlas před celou skupinou, neboť zesilují vědomí skupiny o jedinečnosti a hodnotě každého jednotlivce, o kvalitách i těch, kdo právě nepatří mezi nejvýraznější, nejoblíbenější či nejúspěšnější jedince ve skupině.

- b) **Poselství sounáležitosti** – směřuje ke skupině jako celku. Jeho smyslem je připomenout, že všichni mají nyní společné zážitky, že sdílejí zkušenost společné práce a tvorby, vědomí společné přítomnosti a že může být i společná budoucnost. Vytvořit otevřenou nabídku pro další setkávání.

2. Specifické skupiny dospívajících – vrstevnické skupiny

Pro adolescenta je přirozeným světem skupina. Je sice stále ještě citově a ekonomicky vázán na rodinu, zároveň se realizuje ve skupině vrstevníků, ve školní třídě, zájmových kroužcích atd.

Vrstevnická skupina ovlivňuje vývoj dítěte již od předškolního věku, ale v období dospívání se její význam výrazně zvyšuje. Je pro ni charakteristická nejen blízkost věková, ale i názorová. Její členové se narodili za přibližně stejných historických podmínek, jejich sociální a kulturní vývoj probíhal za obdobných okolností. Mají tudíž i podobné zkušenosti. Mladí lidé ve skupině uspokojují svou vnitřní potřebu po společném prožívání a odpoutání se od rodičů. Vrstevnická skupina vytváří cvičné pole pro osvojování nových rolí a zvládání nových situací, které přináší dospívání a dospělost.

Při charakteristice vrstevnických skupin lze vycházet z kritérií platných pro charakteristiku skupin obecně. Můžeme je rozlišovat podle velikosti, z hlediska pohlaví jejích členů, podle sociální nebo náboženské příslušnosti. Důležitým znakem a kritériem pro třídění je stupeň formálnosti a organizovanosti. Formální skupina je vždy účelová, má vnitřní strukturu, jasný cíl a pravidla. Takovou skupinou je např. školní třída nebo sportovní oddíl. V této skupině každý člen ví, co je jejím cílem, jaká pravidla jsou nastavena a jakou v ní má roli. Oproti tomu neformální skupiny, mezi něž řadíme většinu vrstevnických skupin, vznikají spontánně, přirozeně. Jejich cílem je pobavit se, navázat kontakty s druhým pohlavím a diskuse o všem možném.

Vrstevnícký vztah je unikátní a těžko zastupitelný. Adolescent si v něm utváří hluboký vztah nejen k druhému, ale i k vlastní osobě. Adolescenti se učí chápat a respektovat navzájem, vyměňují si navzájem názory, pocity a vzorce chování. Tyto zkušenosti pomáhají jedincům zažívat pocit sounáležitosti a významnosti, nabytí určitého sociálního statusu a pocitu vlastní hodnoty. Chování vrstevníků ve skupině bývá zdrojem standardů, které potom ovlivňují chování jedince v každodenních životních situacích. Čím pozitivněji je dospívající ve skupině hodnocen, tím vyšší je jeho sebevědomí. Rovněž si v takovéto skupině osvojí nové role a získá zpětnou vazbu o svém chování. Vrstevnícké vztahy velmi pomáhají i těm dospívajícím, kteří nežijí ve zdravém rodinném prostředí.

I vrstevnícký vztah prochází vývojem. Podle B. Dunphyho jejich vývoj prochází postupně pěti fázemi. (M. Nakonečný, 1999, s. 20) Nejprve vznikají malé skupiny – parta. Jsou většinou homogenní. V druhé fázi se tyto skupinky začínají setkávat ve větších uskupeních. Typickými aktivitami těchto skupin jsou nejrůznější večírky, při nichž dochází k prvním erotickým kontaktům. V třetí fázi navozují adolescenti první sexuální kontakty, vznikají páry. Páry se v další fázi spojují opět do skupin a ty se v poslední, páté, fázi opět rozpadají do malých skupinek. Takové skupinky jsou postaveny na bázi hlubšího přátelství.

Společenským a pedagogickým problémem se stávají skupiny nepřátelsky orientované, asociální. Pro problematiku dospívající je typická činnost v gangu. V tomto případě se z neformálních skupin vyvinuly skupiny formální, do jejichž čela se staví silný vůdce. Mají propracovaný systém hodnot a norem. Takové gangy mívají vypracované vlastní rituály a symboliku. (J. Pelikán, 1995, s. 139–148)

Je třeba zmínit, že charakteristika gangu jako formální skupiny ve výše uvedené citaci může být do jisté míry kontroverzní s ohledem na široce přijímané definice tohoto pojmu. Gang, tak jak je v citaci pojímán, lze chápat jako neformální skupinu vykazující vyšší míru vnitřní formalizace struktury, rolí a vzájemných

vztahů mezi členy, respektive vnitřní hierarchie. Svou povahou odpovídá gang definici formální skupiny jasněji definovanými vnitřními normami a cíli. Tyto cíle, normy, vnitřní struktura a předpis rolí jsou však utvářeny uvnitř skupiny – ve vztahu k jejímu sociálnímu okolí – a nejsou v pravém smyslu institucionalizovány. V tomto smyslu tedy může být označení „formální“, pokud jde o gang, matoucí.

3. Charakteristika nezávislého neziskového sektoru

Nestátní neziskový sektor bývá označován různými termíny, např. nevládní sektor nebo nezávislý sektor. Jde v podstatě o sektor organizací nezávislých na vládě. Dalším užívaným termínem je neziskový sektor. Název sám o sobě napovídá, že jeho cílem není vytvářet zisk a rozdělovat jej mezi vlastníky. V souvislosti s neziskovým sektorem bývá používán dále termín třetí sektor; ten vystihuje podstatu, že jde o sektor působící vedle státu a trhu. Termín dobrovolnický sektor vyzdvihuje dobrovolnou činnost a étos dobrovolnictví. V neposlední řadě termín občanský sektor zdůrazňuje spojitost neziskových organizací s občanskou společností. Organizace, které jsou zahrnovány do tohoto rámce, se vyznačují všemi uvedenými atributy a nelze žádný z nich pominout.

Americký sociolog Lester Salamon, který prováděl rozsáhlý mezinárodní komparativní výzkum neziskového sektoru, se pokusil vyřešit tento terminologický problém pomocí strukturálně-operacionální definice. Neziskový sektor se podle ní skládá z organizací, které jsou charakterizovány pěti společnými rysy: (<http://www.icok.icok.cz>)

1. Jsou organizovány – jsou do určité míry institucionalizovány.

Je důležité, aby organizace měly určitý institucionální charakter. To je v některých zemích dáno zákonem o sdružování. Tam, kde není zákon o sdružování běžný či vůbec neexistuje, může však být institucionální charakter dán i jiným způsobem. Jde zejména o určitý stupeň vnitřní organizační struktury : relativní

trvalost cílů, struktury a činnosti a také o významné organizační vymezení (tj. určitý uznávaný rozdíl mezi členy a nečleny organizace). Nahodilá, neformální a dočasná sdružení lidí bez skutečné struktury nebo organizační identity jsou z tohoto pojetí vyloučena. V opačném případě by se pojem „neziskový sektor“ a jeho koncepce staly příliš beztvarymi a neurčitými.

Pro ČR platí Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, který říká: „Občané mohou zakládat spolky, společnosti, svazy, hnutí, kluby a jiná občanská sdružení, jakož i odborové organizace a sdružovat se v nich.“ Sdružení vzniká registrací, kdy k návrhu na registraci musí být připojeny kromě jiného i stanovy sdružení, cíl jeho činnosti a orgány sdružení.

Podle několika komentářů, které jsem našla na www.neziskovky.cz, bývají právě s tímto bodem problémy. Registrace jsou velmi zdlouhavé, formuláře komplikované.

2. Jsou soukromé – institucionálně oddělené od státu.

Neziskové organizace nejsou součástí správního aparátu státu. Jsou mimovládní ve smyslu jejich oddělenosti od vládních struktur. To však neznamená, že by se jim nemohlo dostávat významné vládní podpory nebo že by dokonce představitelé vlády neměli zasedat v jejich správních radách. Z hlediska tohoto kritéria je důležité, aby organizace měla institucionální identitu nezávislou na státu, aby nebyla nástrojem žádné složky správy (ať už na státní nebo místní úrovni) a nebyla tudíž vykonavatelem státní moci.

Tento bod rovněž upravuje zákon o sdružování občanů – v § 5 říká: „Sdružení nesmějí vykonávat funkci státních orgánů, pokud zvláštní zákon nestanoví jinak. Nesmějí řídit státní orgány a ukládat povinnosti občanům, kteří nejsou jejich členy.“

3. Jsou samosprávné – schopné řídit svoji vlastní činnost.

Některé organizace jsou soukromé a nevládní, a přesto jsou striktně řízeny buďto vládními orgány, nebo podnikatelskou sférou tak, že v podstatě fungují jako

součástí těchto institucí, byť jsou strukturálně oddělené. Aby však nezisková organizace splňovala všechna kritéria, musí být v takové pozici, že sama řídí svou vlastní činnost. To předpokládá, že musí mít svůj vlastní organizační řád a musí požívat značné míry nezávislosti.

To, jak má organizační řád sdružení vypadat, podrobně popisuje Zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech, v hlavě II a III, a Zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech.

4. Jsou neziskové – nerozdělují vzniklý zisk zřizovatelům či vedení organizace.

Neziskové organizace mohou sice vytvářet v průběhu své činnosti zisk, musí však být opětovně použit na cíle dané posláním organizace, nikoli rozdělen majitelům, členům, zakladatelům nebo správní radě. Základní otázkou tedy je : Jak organizace nakládá se ziskem? Pokud je reinvestován nebo jinak použit za účelem naplňování poslání organizace, lze organizaci kvalifikovat jako neziskovou. V tomto smyslu jsou neziskovými organizacemi takové soukromoprávní subjekty, které neexistují především proto, aby přinášely zisk a které nejsou v první řadě vedeny komerčními cíli a záměry. To odlišuje neziskové organizace od dalších složek soukromého sektoru – soukromého podnikání.

Tento bod pro ČR rovněž upravuje zákon o obecně prospěšných společnostech, který v hlavě I § 2 říká : „Hospodářský výsledek (zisk) nesmí být použit ve prospěch zakladatelů, členů jejích orgánů nebo zaměstnanců a musí být použit na poskytování obecně prospěšných služeb, pro které byla obecně prospěšná společnost založena.“

5. Jsou dobrovolné – mají významný prvek dobrovolné práce.

Aby organizace naplňovala koncepci neziskového sektoru, musí ve významné míře obsahovat prvek dobrovolné práce. Jde o dva různé, ale příbuzné aspekty. Za

prvé : Organizace musí zapojit dobrovolníky do své činnosti a řízení, a to buď do své správní rady, nebo jako dobrovolné pracovníky a přispěvatele. Za druhé : Slovo „dobrovolné“ v sobě obsahuje rovněž význam „nepovinné“. Organizace, v nichž je členství vyžadováno nebo jinak určeno zákonem, by byly z neziskového sektoru vyloučeny. Podobně pak „dobrovolné“ znamená, že příspěvky v podobě věnovaného času (dobrovolná práce) a peněz (dary), stejně jako příspěvky v naturáliích nemohou být právně vymahatelné nebo jinak veřejně vynucované.

Tohoto bodu se z pohledu zákona týká zákon o sdružování občanů, kde se v § 2 praví : „Nikdo nesmí být nucen ke sdružování, k členství ve sdruženích ani k účasti na jejich činnosti. Ze sdružení může každý svobodně vystoupit.“
Rovněž se tohoto bodu týká Zákon č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě, který vymezuje podmínky, za nichž stát podporuje dobrovolnictví.

Pro účely této práce je asi nejpřesnější definování nestátních neziskových organizací, které zahrnují občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti a nadace a nadační fondy. Pod neziskové organizace lze zahrnout ještě např. rozpočtové a příspěvkové organizace, které jsou ale státními organizacemi (v našem případě domy dětí a mládeže). (<http://www.mfcr.cz>)

Financování občanských organizací je vícezdrojové. Získávají prostředky jednak z vlastní činnosti (příspěvky členů) a stát tyto organizace zvýhodňuje daňovými úlevami. Mají nárok na dotace ze státního rozpočtu, který schvaluje parlament podle Zákona č. 576/1990Sb., o rozpočtových pravidlech. Dalším zdrojem financí jsou tzv. zahraniční pomoci (prostředky Evropské unie, např. program PHARE, Leonardo, Sokrates....). V neposlední řadě jsou financovány sponzorskými dary, které si firmy mohou odčítat z daňového základu.

4. Funkce volného času

Volný čas, s ohledem na námi zkoumanou věkovou kategorii, můžeme charakterizovat jako dobu po vyučování, do níž nespadá příprava na další školní dny ani povinnosti spojené s chodem domácnosti. Je to tedy čas, v němž adolescenti aktivně relaxují, věnují se různým specifickým zájmům, navštěvují kroužky nebo se jen tak toulají po okolí. Pro volný čas dětí a mládeže platí, že jeho kvalita a efektivita se zvyšuje s odborným pedagogickým vedením.

To, jak adolescenti svůj volný čas využívají, je silně ovlivněno sociálním prostředím, zejména rodinou. Funkci rodiny mohou jen částečně nahrazovat školy či jiná výchovná zařízení. Čím méně se rodina zajímá o to, jak tráví jejich dítě volný čas, tím víc vzrůstá nebezpečí, že se dítě dostane do nevhodné skupiny vrstevníků. Toto riziko se v období adolescence zvyšuje, neboť jak jsem již uvedla, stoupá potřeba sounáležitosti a důležitost vrstevnických skupin.

Z pedagogického hlediska má výchova ve volném čase mládeže několik úkolů :

1. výchova k volnému času – seznámení s možnostmi, pomoc najít vhodné zájmové činnosti. Jde o to, seznámit jedince s možnostmi, jak může trávit svůj volný čas. Pomoci mu najít vhodné zájmové aktivity s ohledem na jeho zájmy a schopnosti. V tomto ohledu hrají hlavní roli rodiče, učitelé a vychovatelé.

2. naplňování volného času smysluplnými aktivitami rekreačními a výchovně-vzdělávacími. Aktivity, kterými se jedinec ve volném čase bude věnovat, by mu měly něco přinést. Rozvíjet jeho talent, pomoci mu přiblížit se k určitému cíli (např. přípravné kurzy na vyšší školu), ale také odreagovat se, seznámit se s novými lidmi, zažít něco nového.

3. uspokojovat a kultivovat osobnostně významné potřeby. Ve volnočasových aktivitách si jedinec prostřednictvím různých aktivit uspokojuje své potřeby. Ty mohou být u každého jedince různé, ale obecně lze říci, že mezi hlavní potřeby, které motivují jedince k aktivitě jsou : získání pozornosti a respektu, zažít dobrý pocit z výkonu, patřit do nějaké skupiny lidí, být milován, potřeba realizovat své schopnosti. Pro utváření osobnosti hrají významnou roli **smyslotvorné motivy**, což jsou motivy, které přidávají té či jiné aktivitě osobnostní smysl. Jedince ovlivňují vždy více takové situace, které jsou pro něj subjektivně významné i když z pohledu jeho okolí se mohou tyto situace jevit jako nevýznamné. (Pelikán, 1995, s. 62-64)

4. budování morální osobnosti. V rámci volnočasových aktivit se jedinci setkávají s určitými normami chování, které musí akceptovat a s časem je internalizují. Učí se odpovědnosti za druhé, za společný cíl, pomáhat, nelhat, hrát fair – play. Některé organizace si budování morální osobnosti řadí mezi své priority (Sokol, skauting, náboženské organizace atd.).

5. učit relaxaci, vést k zdravému životnímu stylu. To, jak využíváme volný čas, je jedním z ukazatelů životního stylu. Pro zdravý životní styl je důležité, abychom věnovali volný čas regeneraci (obnově sil), vzdělávání (získávání nových poznatků), tělesné aktivitě, sociálním kontaktům.

6. rozvíjet potřeby celoživotního vzdělávání. Vzdělávání a výchova musí být koncipovány tak, aby mladého člověka připravili nejen na jeho odbornost, ale i na flexibilní přístup k řešení problémů a současně na potřebu vzdělávat se a rozvíjet své schopnosti a znalosti v průběhu celého života. Prioritou musí být úsilí o vytvoření základny pro celoživotní učení, a to především zkvalitněním a modernizací vzdělávání a posilováním vzájemných vazeb mezi učením a volnočasovými aktivitami, které usnadní jedincům přechod ze škol do světa práce a přispěje ke zvyšování jejich kvality života.

7. snižovat riziko společensky patologických forem chování. Mládež má relativně nejvíce volného času, proto je zde největší riziko, že ho neprožije aktivně, ale pasivně. Velkým rizikem u nudící se mládeže je, že se dospívající dostane do špatné party, která mu volný čas vyplní. Často se takovou náplní může stát užívání návykových látek nebo podílení se na trestné činnosti.

Volný čas hraje v životě člověka důležitou roli. Slouží k odpočinku, zábavě a k rozvoji jeho osobnosti. Náplň volného času by měla přinášet příjemné zážitky a uspokojení. Schopnost kvalitně využívat svůj volný čas by měly děti získávat od útlého věku v rodině. Úlohou rodičů je aktivně vyhledávat prostředí a činnosti, které volnočasový život jejich dětí obohacují. Mají umožnit dítěti vybrat si ze široké nabídky aktivit takovou oblast, která dítě zajímá a již by se později mohlo samo ve svém volném čase věnovat.

Další prostor pro vhodné využití volného času nabízí škola, státní i soukromý sektor a v neposlední řadě nezávislé neziskové organizace.

Z dotazníkového šetření a z volných rozhovorů s dospívajícími mi vyplynulo, že existuje několik základních modelů, jak funguje naplňování volného času mladých.

4.1 Rodiče a volný čas dospívajících

Děti jsou ve shodě s rodiči

Rodiče se společně se svým dítětem, popř. s učitelem či vychovatelem shodli na aktivitách, jimž se bude jejich dítě ve volném čase věnovat. To je z hlediska dítěte ideální stav. Může se věnovat činnosti, která ho baví, naplňuje ho a rozvíjí jeho schopnosti a osobnost. Takový stav je podmíněn i finančními možnostmi rodiny. V případě, že rodina nemá dostatek finančních prostředků, ale věnuje čas hledání, je možné v současné době najít spolky nebo různá sdružení, kde se volnočasové aktivity provozují buď zcela zdarma, nebo jen za minimální poplatek.

Děti nejsou ve shodě s rodiči

1. Rodiče mají jinou představu o tom, čím by se jejich dítě mělo ve volném čase zabývat.

Velmi často si rodiče skrze vlastní dítě plní svoje nenaplněné sny. Nutí dítě dělat sport, který dítě nebaví nebo na nějž nemá potřebné schopnosti, tlačí ho do různých uměleckých aktivit atd. To může vést u dítěte k mnoha frustracím – ať už z neuspokojování vlastních potřeb, častého zažívání neúspěchu, pocitu, že své rodiče zklamal. V pozdějším věku se dítě začne bouřit, přestane na vybrané kroužky chodit a buď se poflakuje po okolí, nebo se může dostat do nevhodné společnosti.

2. Dítě má jasnou představu o tom, čemu by se chtělo ve volném čase věnovat, ale rodiče to považují za příliš nákladné a zbytečné.

Po rozhovorech s adolescenty, které jsem vedla v nízkoprahových klubech, mi mnoho z nich potvrdilo, že by se rádi věnovali nějakému sportu, chodili do různých kroužků, ale rodiče to považují za vyhozené peníze. Častým argumentem rodičů bývá, že ani oni nic nedělali, a taky vyrostli. Když jsem se dále dotazovala na jejich rodinné prostředí, zjistila jsem, že nejde o skutečně sociálně slabé rodiny, ale o rodiny s průměrnými příjmy, pro něž je důležitější uspokojování vlastních materiálních potřeb.

Pro tuto skupinu dětí je asi nejdůležitější, aby existoval neziskový sektor v oblasti volnočasových aktivit. O svých nabídkách by měly tyto organizace informovat školy a učitele ve svém regionu, aby je co nejvíce dětí a adolescentů mohlo využít. Domnívám se totiž, že problém není v nedostatečné nabídce – i když existují určité sportovní odvětví a umělecké aktivity (lední hokej, tenis, hra na hudební nástroj), které bezplatně nenabízí žádná organizace –, ale v nedostatečné informovanosti a provázanosti jednotlivých pedagogických institucí.

Je zájmem celé naší společnosti, aby děti a hlavně dospívající trávili svůj volný čas aktivně a smysluplně, protože i to silně ovlivňuje jejich budoucnost – jak se v dospělosti začlení do společnosti, zda svůj život prožijí šťastně. Čím více budou adolescenti se svým volným časem spokojeni, tím spokojenější budou sami se sebou. Zároveň se tím snižuje riziko, že se dostanou do nevhodné společnosti (party), kde by mohli propadnout drogám nebo se podílet na různé trestné činnosti.

Z pedagogického hlediska je zájem o mladistvé a vrstevnické skupiny nezbytný, neboť volný čas je prostor, který při dobré organizaci a široké a dostupné nabídce může ovlivnit činnosti a zaměření těchto jedinců i celých skupin.

V další části práce se budu věnovat konkrétním nabídkám volnočasových aktivit u nás. Protože nabídka volnočasových aktivit je opravdu široká, rozdělila jsem následující text podle několika kritérií : kdo aktivity organizuje, jak často se jim daný jedinec věnuje. Na tento text pak navážu speciální kapitolou, která se již bude věnovat nezávislým a soukromým organizacím.

5. Pravidelná zájmová činnost

5.1 Volnočasové aktivity a zařízení školy

Jednorázové aktivity

V posledních desetiletích začaly naše základní i střední školy nabízet svým žákům možnost zapojit se do příležitostné, jednorázové volnočasové činnosti, která buď rozšiřuje a prohlubuje obsah vyučovacího procesu, nebo slouží k relaxaci. Do této nabídky patří např. školní slavnosti, besídky, posvícení, mezitřídní nebo meziškolní sportovní turnaje, turnaje pro děti i rodiče (kuličkyáda), zájezdy, školy v

přírodě, lyžařské výcvikové zájezdy, návštěvy historických památek a jiné akce organizované školou.

Soutěže

Na jednorázové školní aktivity navazují místní, regionální, celostátní a mezinárodní soutěže žáků základních a středních škol. Tyto akce vyžadují dlouhodobější pozornost a trvalejší zapojení účastníků. Velkou tradici již z poválečných let u nás mají olympiády, navazující na výukové předměty, např. matematické, přírodovědné, fyzikální, biologické, chemické. Později přibyly společenskovední obory, např. český jazyk, cizí jazyky, dějepis, zeměpis atd.

Součástí soustavy aktivit volného času školy se stala Středoškolská odborná soutěž (SOČ). Mohou se jí zúčastnit žáci všech typů středních škol, zařízení volného času, klubů i individuální zájemci. Soutěž spočívá ve vypracování, předložení a obhajobě samostatně vypracované práce v některém z vědních oborů.

Pravidelná zájmová činnost

Škola nabízí i možnost realizovat se v zájmových kroužcích. Jejich skladba se většinou obměňuje každý rok podle zájmu dětí i rodičů a dala by se rozdělit do několika základních kategorií :

1. jazykové kurzy – některé školy spojují výuku cizích jazyků s jiným typem kroužků, např. anglický jazyk s malováním
2. příprava na přijímací zkoušky
3. práce s počítači
4. výtvarné činnosti – malba, grafika, keramika, netradiční výtvarné techniky
5. drama, hudba, tanec – divadelní soubor, kapela, sbor, hra na nástroj
6. za poznáním – mladý historik, skautské oddíly

7. sportovně-pohybové aktivity – šachy, gymnastika, floorball, futsal, T-ball, fotbal, interkros atd.

Školní kluby

Školní družiny a školní kluby vznikly po druhé světové válce jako zařízení výchovy a péče o děti zaměstnaných rodičů. Školní kluby jsou určeny žákům druhého stupně základní školy, popř. žákům víceletých gymnázií odpovídajícím nejvýše devátému ročníku základní školy. Jsou zřizovány při základních školách a podléhají stejným legislativním opatřením jako školní družiny. V některých případech může školní klub společně se školní družinou fungovat jako samostatný celek. Mohou organizovat i společné činnosti.

Školní kluby jsou otevřeny každý pracovní den pro všechny přihlášené žáky. Ti mohou do klubu docházet jak pravidelně, tak příležitostně. Výchovně-vzdělávací činnost zajišťuje vychovatel, na vedení zájmových kroužků se však mohou podílet i rodiče, učitelé a jiní dobrovolníci. Základem činnosti školních klubů jsou zájmové aktivity organizované formou různých kroužků.

Komunitní centra

Zřizovatelem komunitních center bývají jak školy, tak i domy dětí a mládeže. Primárním posláním komunitních center je nabízet dětem bohaté spektrum organizovaných zájmových aktivit různé povahy. Kromě této funkce, nabízení kroužků, oddílů, klubů atd., poskytuje centrum i prostor k dalším účelům. Je zde možné trávit čas jako ve studovně, internetové kavárně, informačním centru, herně. Většinou je k dispozici i prostor k cvičení a relaxaci. Komunitní centrum je i prostor pro diskusi a setkávání lidí různého věku a zájmů.

5. 2 Zařízení volného času mimo školu

Středisko pro volný čas dětí a mládeže

Střediska pro volný čas dětí a mládeže jsou v současné době zastoupená v běžné praxi převážně domy dětí a mládeže. Původně existovala jako domy pionýrů a mládeže. Dnes fungují zpravidla jako právní subjekty a podléhají vyhlášce MŠMT ČR číslo 432/1992 Sb., o střediscích pro volný čas dětí a mládeže. Nabízejí široké spektrum aktivit v různých zájmových útvarech.

Jejich činnost zahrnuje tyto možnosti.:

1. **Pravidelná zájmová činnost** – je organizována v různých typech zájmových útvarů, jimiž jsou : – kroužek (modelářský, čtenářský, ornitologický...)

– soubor (pěvecký, taneční, divadelní...)

– klub

– oddíl (turistický, turisticko-branný...)

– kurz (kurz PC, kurz drhání, kurz vaření...)

2. **Příležitostná zájmová činnost** – má podobu jednorázových nebo cyklických akcí výchovně-vzdělávacího nebo rekreačního charakteru. Do této aktivity spadají např. místní soutěže nebo turnaje, přehlídky, výlety, zájezdy, exkurze, ale i cykly přednášek nebo jednotlivé akce příměstských táborů.

3. **Nabídka spontánních aktivit** – je využívána individuálně nebo skupinami účastníků podle jejich aktuálního zájmu. Činnosti zde probíhají neorganizovaně, vedoucí pracovník spíše dohlíží na bezpečnost a vystupuje jen jako rádce či konzultant. Tyto činnosti nemají pevně stanovený začátek ani konec. Příkladem těchto aktivit jsou otevřená hřiště, otevřené dílny, herny, čítárny aj.

4. **Práce s talentovanou mládeží** – má zpravidla tyto formy :

– vytváření speciálních zájmových útvarů pro talentované jedince

– individuální práce s dětmi mimo zájmové útvary, např. konzultace

- zadávání a řešení tematických úkolů
- odborná soustředění aj.

5. Prázdninová táborová činnost – je organizována v době dlouhodobého volna, tj. o letních nebo jarních prázdninách. Tábor může být zaměřen na rekreaci, sport či vzdělávání, často bývá završením práce zájmového útvaru organizovaného ve školním roce.

6. Odborná pomoc – bývá poskytována ostatním subjektům, které pečují o volný čas dětí a mládeže formou přednášek, seminářů, školení, vzorových akcí, kurzů aj.

Na vedení zájmové činnosti se podílejí interní pedagogové a externí pracovníci podléhající řediteli střediska. Ten si jako svůj poradní orgán vybírá z řad pedagogů, externích pracovníků či rodičů pedagogickou radu.

5. 3 Sdružování dětí a mládeže

Sdružení všestranného obsahu se základním posláním výchovy k občanství

Junák – existuje jako součást světového skautského hnutí, které vzniklo v roce 1907 a je u nás nejrozšířenějším sdružením tohoto typu. Jeho posláním je působit mezi dětmi, mladými lidmi, ale i dospělými a vést je k duchovní, mravní a tělesné zdatnosti. Snaží se mladé lidi vést k přátelství, odpovědnosti a pomoci druhým. Velký důraz je kladen na pobyt v přírodě, na výchovu praktických dovedností, družnosti a sebekázně. Do jeho aktivit patří neodmyslitelně i sport a kultura.

Pionýr – je druhým největším sdružením dětí a mládeže. Jeho jméno vyjadřuje průkopnictví a novátorství. Tato organizace vznikla po druhé světové válce podle vzoru tehdejší organizace sovětských dětí a byla levicově zaměřena a politicky využita. Současný Pionýr vznikl po zániku jednotné organizace dětí a mládeže

počátkem roku 1990 a navázal na své tradice ze šedesátých let. Vymezuje se jako hnutí demokratické, laické, dobrovolné, otevřené, samostatné a všestranně působící ve výchově aktivního občana země. Podporuje tvorbu a naplňování zejména sociálních, kulturních a sportovních programů. Činnost probíhá v oddílech, kam pravidelně docházejí děti a mládež různého věkového složení nebo zájmového zaměření a zpravidla bývá každoročně završena letním táborem.

Sdružení zájmová

Zájmová sdružení vycházejí ze zájmu člověka zabývat se rozmanitými činnostmi, které jsou pro něho přitažlivé, prospěšné a obohacující. Z této potřeby vycházeli zakladatelé mnoha spolků, svazů, sdružení aj., zaměřených na různé oblasti zájmových aktivit, např. sport, umění, techniku. K těmto zájmovým sdružením patří:

Tělovýchovná sdružení Svými počátky sahají do druhé poloviny 19. století a u nás mají nejdelší tradici. Během své existence rozšířila své pole působnosti ještě na sport a turistiku. Tělovýchovné organizace se snaží rozvíjet sportovní zájmy, které se často přetvářejí ve sportování výkonnostní. Organizují také různá soustředění a letní i zimní tábory. Významným zástupcem tělovýchovných sdružení je **Česká obec sokolská (ČSO)** Myšlenkově vznikla z emancipačních snah českého národa v 19. století a vycházela z antické ideje kalokagatie. Jejích téměř 190 000 členů se dobrovolně věnuje sportům, pohybovým aktivitám v oddílech sokolské všestrannosti a kulturní činnosti ve folklorních a loutkářských souborech. Podporuje sportovní výkony ve zhruba šesti desítkách sportů, které jsou v ČOS organizovány. Cílem ČOS je přispívat ke zvyšování duchovní, kulturní a fyzické úrovně naší společnosti prostřednictvím tělesné výchovy, výchovy k mravnosti, společenské a kulturní činnosti. Důležité je, že výše členských poplatků je spíše symbolická a za určitých podmínek je možné ji odpustit.

Sdružení zaměřená na pobyt v přírodě a zálesáckou činnost Do této skupiny patří např. Sdružení Jaroslava Foglara, navazující na tradice klubů rychlých šípů, Asociace turistických oddílů mládeže ČR-ATOM, Liga lesní moudrosti, Zálesák nebo Česká tábornická unie, sdružující tábornické kluby a trampské osady. Jde o oddíly zaměřené na pobyt v přírodě. Formou poznávací turistiky, tábornických znalostí a her vedou k samostatnosti, děti dostávají možnost poznat sami sebe, zjistit, co umějí a co dokáží.

Sdružení v oblasti umělecké tvořivosti Navazují a rozvíjejí především tradice lidového umění. Největší zastoupení má u nás Folklorní sdružení, které každoročně pořádá na 50 festivalů a přehlídek zhruba pro milion diváků.

Sdružení zaměřená na poznávání a ochranu přírody / ekologické aktivity Představitelkou tohoto typu sdružení je **Duha**, která zahrnuje 130 kolektivů a klubů, vydává informační měsíčník Duhové listí a časopis Kmotra, pořádá tábory a různé projekty, např. projekt Informace a vzdělávání, Dobrovolná služba, Integrace znevýhodněných skupin atd..

Další organizací spadající do této kategorie je **Brontosaurus**, jehož hlavním cílem je vychovávat své členy i ostatní k trvale udržitelnému způsobu života (jednání odpovědné ke společnosti i přírodě). Tato výchova by měla probíhat zkušeností a prožitkem, prací, hrou a bezprostředním kontaktem s přírodou. Mladým lidem chce zároveň poskytnout prostor pro seberealizaci, pocit sounáležitosti a uznání.

V Praze je možné navštívit např. Ekologické centrum hl. m. Prahy – Toulcův dvůr, Hvězdárnu a planetárium hl. m. Prahy nebo Pražskou botanickou zahradu, které dětem i dospívající mládeži nabízejí možnost docházet do různých kroužků.

Sdružení technických činností V těchto sdruženích rozvíjejí rukodělné činnosti a v posledních letech se zabývají médii a počítačovou technikou. Členové jsou organizováni např. v Asociaci pro mládež, vědu a techniku (AMAVET), díky níž mohou navštívit i zahraniční vědecká střediska.

Sdružení rozvíjející společenskovední aktivity Zaměřují se na studium historie, cizích jazyků a zemí.

Sdružení veřejně prospěšná

Tato sdružení se soustřeďují na činnosti, které překračují hranici individuálního zájmu a přinášejí prospěch i ostatním lidem. Mezi taková sdružení patří Sdružení hasičů nebo Český červený kříž.

Sdružení odborů a politických stran

Tato sdružení vznikala od 19. století nejprve jako sdružení dospělých, později působila i mezi mladými lidmi. Jejich cílem bylo zlepšení pracovních, ekonomických a sociálních podmínek, řešila právní a vzdělávací problémy mládeže a dětí. Do této kategorie spadají:

Odborová sdružení Pomáhají zlepšovat pracovní a životní podmínky, zastávají se práv svých členů.

Politické strany V poslední době klesá zájem mladých lidí o vstup do politiky. Důvodem této skutečnosti je pravděpodobně reakce na předchozí masové sdružování dospělých i mládeže, dále pak individualizace života nebo oslabování ideologických zřetelů.

Nábožensky orientovaná sdružení

Nejstarším a nejrozšířenějším sdružením tohoto typu u nás je **YMCA**. U nás působí od roku 1920 jako součást světového hnutí. Zájmová činnost je zde spojována s nábožensky motivovaným výchovným působením, přesto je otevřena všem bez rozdílu rasy, národnosti i víry. Pořádají se zde akce pro děti, mládež, rodiče s dětmi. Kromě pravidelné činnosti se mohou jednotlivci nebo rodiče s dětmi zúčastnit i jednorázových akcí, táborů apod. Dále poskytuje servisní a poradenskou činnost pro veřejnost v oblasti neziskových organizací.

Bétel je občanským sdružením spolupracujícím s římskokatolickými farnostmi. Tato nezisková organizace své aktivity nabízí od roku 1992. Cílem sdružení je nabídka pro smysluplné a zajímavé vyplnění volného času dětí a mládeže.

Salesiáni Dona Bosca

Tato významná římskokatolická řehole se už od svého vzniku specializovala na práci s mládeží. Řád založil roku 1859 kněz Jan Bosco. Do Čech přišli první salesiáni v roce 1927. V současné době existuje na našem území osm salesiánských středisek.

Salesiáni působí v pěti hlavních oblastech: v oblasti sociální, náboženské, kulturní, pedagogické a materiální pomoci mládeži. Provozují střediska mládeže, která jsou nízkoprahová, otevřená pro každého, za dodržování minima pravidel. Zde nabízejí mládeži chráněný prostor pro setkávání s vrstevníky a velké množství kroužků z oblasti sportovní, hudební, výtvarné, kulturní a technické. Cena těchto kroužků se pohybuje od 500 do 1 500 Kč za rok; z těchto peněz je hrazen materiál a provoz střediska. Všichni kvalifikovaní vedoucí vedou kroužky zdarma jako dobrovolníci.

Salesiáni pořádají i prázdninové akce – chaloupky – křesťanské tábory nejen pro děti z křesťanských rodin.

5.4 Samosprávné struktury dětí a mládeže

Smyslem samosprávných struktur je pronikat k dalším vrstvám mladé generace a získávat je pro účast na činnosti prospěšné druhým lidem nebo přírodě. Za tímto účelem vznikají při školách, při zařízeních volného času, v malých obcích, v městských částech atd. žákovské samosprávy, rady, fóra a sněmy nebo školní parlamenty. Ty potom pomáhají dětem, mladým lidem, žákům a studentům v možnosti účastnit se na řešení společenských otázek života školy, zařízení, obce, společnosti.

6. Neziskové organizace a jejich nabídka volnočasových aktivit

6.1 Nízkoprahové kluby

Tyto kluby bývají zřizovány jak domy dětí a mládeže, tak neziskovými organizacemi. Jsou určeny dětem a mládeži trávicím svůj volný čas touláním na ulici, v partě či jinak neorganizovaně. Jsou volnočasovou alternativou k různým kroužkům a současně poskytují poradenské a sociální služby. Podstatné je, že příchod do těchto klubů není omezen finančně ani pevnou pravidelnou dobou příchodu a odchodu. Nízkoprahovost spočívá v tom, že od klienta (dítěte, dospívajícího) nevyžadují žádná osobní data. Stačí, když návštěvník sdělí své jméno nebo přezdívku a dodržuje pravidla daná klubem. S těmi je seznámen při své první návštěvě. Nízkoprahová centra dnes fungují již v každém větším městě. Často provozují internetové stránky, kde se návštěvník dozví, co se právě v klubu chystá.

Cílem nízkoprahových klubů je :

1. vytvářet prostor, který by byl pro mladé lidi bezpečný, atraktivní a motivující je k volnočasovým aktivitám
2. snaha o sociální začlenění a pozitivní změnu v životním stylu dětí a dospívajících ocitnuvších se v nepříznivé životní a sociální situaci.

Cílovou skupinou těchto zařízení bývají dospívající ve věku 13–20 let. Chodí sem buď proto, že se chtějí seznámit a popovídat si s vrstevníky, nevědí, co se svým volným časem, nebo se chtějí věnovat různým činnostem a nemohou navštěvovat placené kroužky, protože rodiče nemohou nebo nechtějí tyto kroužky financovat. Dalším typem klientů jsou adolescenti, kteří zažívají určité problémy (s drogami, šikanou, násilím v rodině atd.) a vyhýbají se standardním formám institucionalizované pomoci a péče.

Nabídka klubů je velmi pestrá :

1. Chráněný prostor – Klienti zde mohou při splnění daných pravidel strávit aktivně či pasivně svůj volný čas. Pravidla zaručují ochranu zejména před násilím, návykovými látkami, šikanou. Kluby reagují na potřeby a podněty klientů. Podporují jejich iniciativu a kreativitu. K dispozici bývá i bar s nealkoholickými nápoji.

2. Volnočasové aktivity – Klub nabízí prostor pro povídání, poslech hudby, hraní her (k dispozici bývají stolní společenské hry, elektronické šipky, stolní fotbal, stolní tenis). Dále mohou zájemci navštěvovat pravidelné kroužky, např. keramické a výtvarné dílny, chodit hrát floorball, praktikovat horolezectví na stěnách, chodit do tanečních kroužků, do kroužků doučování, vaření, učit se na hrát na nějaký hudební nástroj, chodit do divadelního souboru, dřevodílny. Klientům bývá v některých klubech k dispozici tělocvična, posilovna, internet, knihovna, hudební zkušebna. Mají možnost zhlédnout zajímavé filmy, účastnit se přednášek, jež kluby

organizují, nebo společně navštívit výstavu či koncert, popřípadě jít na víkendový výlet. Nabídka je vždy odvislá od požadavků klientů; ti mohou přicházet s vlastními nápady, co chtějí v klubu dělat. V některých klubech si sami klienti vedou internetové stránky o klubu nebo vydávají klubový časopis.

3. Sociální služby – Pracovníci klubu poskytují klientům pomoc v obtížných životních situacích. Pomáhají jim orientovat se v dané situaci a společně hledají vhodná řešení. Zároveň pomohou zprostředkovat kontakt na jiného odborníka či instituci a v případě zájmu klienta doprovodí. Součástí služeb bývají projekty specifické sociální prevence zaměřené na zneužívání návykových látek, sex a partnerské vztahy či život ve vrstevnické skupině.

4. Individuální poradenství – Tato služba bývá zřizována v některých klubech jako další prostor pro poskytování sociálních služeb klientům. Pracovníci klubu ji poskytují v předem stanovenou dobu mimo otvírací hodiny klubu. V rámci individuálního poradenství nabízejí poskytování informací, poradenství, zprostředkování kontaktu na odborníky, doprovod, podpůrný rozhovor.

5. Terénní sociální práce – Terénní pracovníci kontaktují v terénu děti a dospívající ve věku 13–18 (někdy až 21 let) a přicházejí k nim s nabídkou služeb – alternativních volnočasových aktivit, sociálních služeb, podpory vlastních aktivit klientů. Také informují o existenci nízkoprahových klubů a o možnostech, kde mohou trávit volný čas či hledat pomoc a radu.

6. 2 Streetwork

Streetwork je sociální služba, která se snaží kontaktovat jednotlivce nebo celé skupiny dospívajících v jejich přirozeném prostředí. Záměrem této aktivity je sociální pomoc, prevence i nabídka volnočasových aktivit. Tuto činnost se snaží

streetworkeri zprostředkovávat přímo na místech, kde mladí tráví většinu svého volného času – v ulicích, hernách, parcích, na zastávkách a nádražích.

Hlavními problémy, se kterými se streetworkeri setkávají, jsou : pasivní trávení volného času (nuda), experimentování s návykovými látkami, psychické a sociální problémy, trestná činnost (sprejerství, krádeže, vandalismus).

Poté co streetworker získá důvěru dospívajících, snaží se je nasměrovat do volnočasových zařízení, v případě problémů jim zprostředkovává kontakt s odborníky a je ochoten je k nim i doprovodit.

Streetwork je společně s organizacemi nabízejícími nízkoprahové sociální služby sdružený v České asociaci Streetwork.

6. 3 Organizace pro pomoc uprchlíkům, azylantům a menšinám

V tomto bodě se budu věnovat neziskovým organizacím, které se specializují na pomoc lidem žádajícím v ČR o azyl, lidem, kteří mají statut uprchlíka, lidem s dlouhodobým pobytem v ČR, příslušníkům menšin nebo dětem a dospívajícím ze sociálně slabých nebo dysfunkčních rodin. V rámci své činnosti mají tyto organizace i programy specializující se na problematiku mládeže a jejich volného času.

Na financování těchto organizací se podílí MV, MPSV, Evropský sociální fond, nadace, granty, soukromé i právnické osoby.

Nejde o úplný přehled všech organizací, ale o exkurz do nabídky neziskových organizací zabývajících se touto problematikou.

Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU) je nevládní nezisková organizace založená v roce 1991. Jejím cílem je pomáhat uprchlíkům a ostatním cizincům v ČR.

Ve své práci věnuje zvýšenou pozornost ohroženým skupinám mezi uprchlíky, tj. dětem, ženám, osobám s postižením.

V rámci projektu „Podpora integrace znevýhodněných skupin imigrantů“ podporuje účast dětí v mimoškolních aktivitách, které mají zvýšit jejich schopnost začlenit se do naší společnosti.

V rámci projektů „Podané ruce – dobrovolnické aktivity pro uprchlíky“ a „Cesta k novému domovu“ dojíždějí školení pracovníci do azylových domů s zážitkovým programem : s různými hrami, divadelními a výtvarnými workshopy, pořádají pro ně výlety, sportovní turnaje, soutěže, přednášky, semináře.

Poradna pro integraci pomáhá těm, jimž byl přiznán status uprchlíka, a cizincům s dlouhodobým pobytem. Vedle právního a sociálního poradenství otevřela komunitní multikulturní centra v Brně, Ústí nad Labem a v Praze. Zde se konají pravidelné odpolední programy pro děti uprchlíků a cizinců : jde o doučování – výuku češtiny, historie a seznamování se současností ČR, pořádají se kurzy PC, jednorázové akce – etnické večery, návštěvy muzeí či hvězdárny.

Centrum pro otázky migrace nabízí právní, sociální a psychologickou asistenci. V azylových zařízeních MV ČR se věnuje pedagogické činnosti s dětmi (zajišťuje výuku češtiny, tvůrčí dílny, práci s psychologem).

Dále se organizují multikulturní skupiny, kde se setkávají cizinci z různých zemí, ale přístup do nich mají i občané ČR. Dětská skupina, vzniklá v roce 2004, je zaměřena na vzájemnou komunikaci, poznávání a sbližování dětí. Její hlavní činností jsou výtvarné a ruční práce, pohybové hry, soutěže a cvičení. Do této skupiny mohou přicházet i české děti.

Společenství Romů na Moravě se sídlem v Olomouci vypracovalo projekt pro romské i neromské děti ve věku 5–18 let. Jde o nabídky volnočasových aktivit zdarma (výtvarný kroužek, posilovna, zájezdy, letní tábory), které mají pomoci integrovat romské etnikum do majoritní společnosti a zároveň odstraňovat předsudky a rasovou nesnášenlivost vůči tomuto etniku.

Dětské centrum Teen Challenge pro romské děti na Žižkově nabízí romským dětem bezpečné prostředí, kde mohou trávit svůj volný čas, rozvíjet zájmovou činnost, připravovat se do školy. Děti ze sociálně slabého prostředí zde dostanou najíst, čisté oblečení a mohou použít i sprchu. Centrum organizuje prevenční programy (v podobě motivačních příběhů, scének a pohádek), výlety a soutěže.

Dětský klub „10“ nabízí volnočasové aktivity pro děti a mládež do 18 let ze sociálně slabých nebo dysfunkčních rodin především z romské komunity. Klub se zaměřuje na taneční a hudební aktivity, tedy na aktivity, které jsou tomuto etniku blízké. Dále organizuje výtvarné kroužky, kurzy šití, vaření, doučování, letní tábory atd.

Nadace Jana Pivečky je vzdělávací středisko, jehož činnost je zaměřena na několik cílových skupin včetně dětí a mládeže ohrožených delikvencí. Nadace dává k dispozici čítárnu a volně přístupný internet, kurzy řemesel (kde se lze naučit paličkování, košíkářství, pečení perníků atd.), letní tábory. V rámci projektu ATD organizuje semináře pro dospívající, kteří opouštějí dětský domov. Zde je učí všem dovednostem, které budou po opuštění dětského domova potřebovat.

R-Mosty je občanské sdružení usilující o vyrovnaný vztah mezi romskou menšinou a majoritní společností. Realizuje programy pro volný čas dětí a mládeže – vzdělávací, sportovní, umělecké. Současně nabízí i sociální poradenství.

Lače Čhave je sdružení, jež se zaměřuje na řešení drogové problematiky prostřednictvím atraktivní nabídky volnočasových aktivit. V rámci klubu nabízí nejrůznější činnosti – např. kreslení, malování, tancování, zpěv, sportovní aktivity. Organizuje i výlety a letní tábory.

II Empirické šetření

1. Východiska dotazníkové šetření

Téma šetření

Jaké jsou volnočasové aktivity dospívajících a čím je jejich výběr ovlivněn.

Výzkumný problém

Je nabídka volnočasových aktivit pro dospívající dostatečná a dostupná?

Metody šetření

Postoje a názory dospívajících budou zjišťovány prostřednictvím strukturovaného dotazníku.

Cíle šetření

Cílem dotazníkového šetření, které jsem v rámci této diplomové práce realizovala, bylo získat odpovědi na následující otázky:

- Jak tráví mladiství svůj volný čas?
- Dávají přednost organizovanému, nebo neorganizovanému trávení volného času?
- V jakých zařízeních se organizovaným volnočasovým aktivitám věnují?
- Kde získávají informace o činnosti zařízení nabízejících volnočasové aktivity pro dospívající?
- Jakou roli hraje v jejich výběru volnočasových aktivit finanční situace rodiny?

Popis výzkumného pole

Proměnných v tomto výzkumu je několik. Volnočasové aktivity dospívajících, nabídka a stupeň informovanosti o této nabídce, uchopení volného času. To jsou proměnné podmíněné. Dalšími proměnnými jsou věk a škola, kterou

respondent navštěvuje, a sociální prostředí, rodina respondenta. V tomto případě jde o nepodmíněné proměnné.

Zpracování výsledků

Všechna data budou zpracována s ohledem na zvolenou metodu výzkumu, užita bude metoda kvalitativní a kvantitativní analýzy.

2. Charakteristika základního souboru

Respondenti dotazníkového šetření byli v úvodu tázáni na věk, pohlaví, stupeň školy, kterou navštěvují, a vzdělání rodičů. Podle těchto hledisek byly získané odpovědi analyzovány.

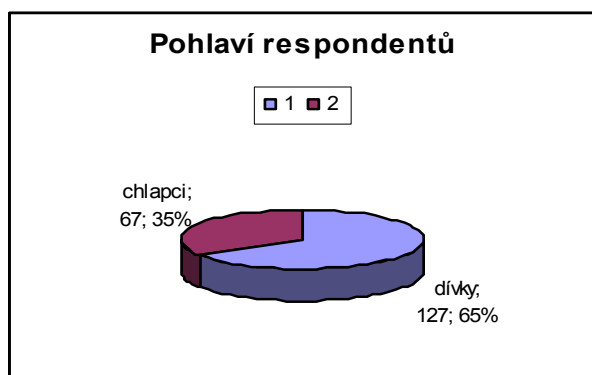
2.1 Pohlaví respondentů

Celkem bylo získáno zodpovězených dotazníků od 194 respondentů, z toho 65,5 % dívek a 34,5 % mužů.

Tabulka č. 1

	Pohlaví		Věk				Studium					Vzdělání rodičů			
	dívky	chlapci	věk 13-14	věk 15-16	věk 17-18	věk nad 18	ZŠ	SŠ	SOU	Gym 8leté	Gym 4leté	ZŠ	SOU	SŠ+SO	VŠ
celkem	127	67	50	50	74	20	53	61	17	17	44	16	32	84	62
% z celku	65,5 %	34,5 %	25,8 %	25,8 %	38,1 %	10,3 %	27,3 %	31,4 %	8,8 %	8,8 %	22,7 %	8,2 %	16,5 %	43,3 %	37,1 %

Graf č. 1

2.2 Věk respondentů

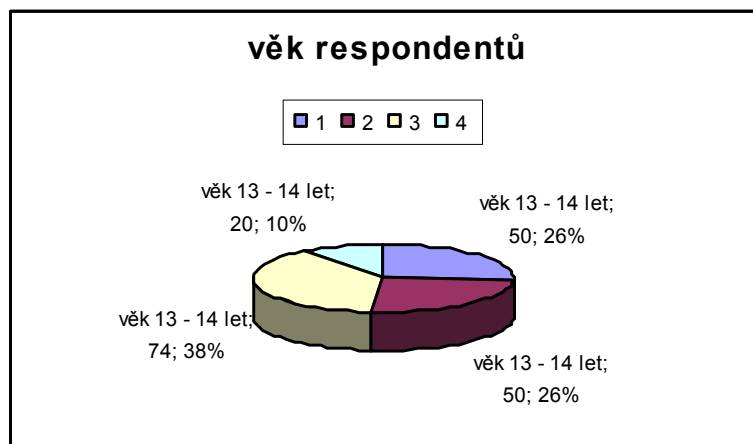
Respondenti jsou ve věku 13–20 let.

Nejvíce jich je ve věku 17–18 let, a to 38 %.

Shodný počet, 26 %, je ve věkových kategoriích 13–14 let a 15–16 let.

Ve věku nad 18 let se nachází 10 % respondentů.

Graf č. 2

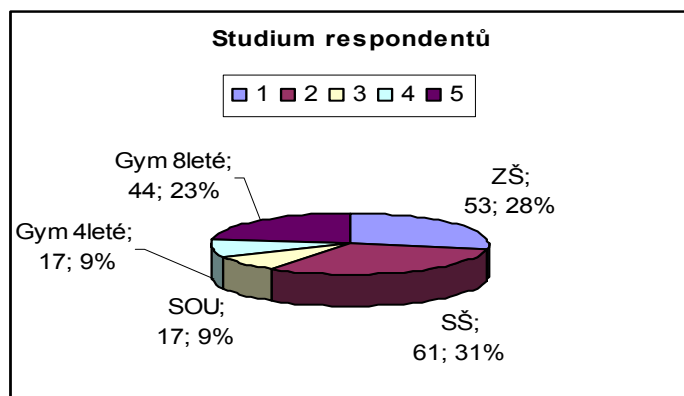
2.3 Studium respondentů

Respondenti jsou žáci základních škol a studenti středních odborných učilišť, středních škol a osmiletých a čtyřletých gymnázií.

Mezi respondenty je nejvíce studentů středních škol – 31 %.

Žáků základních škol je 28 %. O něco méně, 23 %, je studentů čtyřletých gymnázií. Shodný počet, 9 %, respondentů je studentů středních odborných učilišť a osmiletých gymnázií.

Graf č. 3

2.4 Dosažené vzdělání rodičů respondentů

Dosažené vzdělání rodičů respondentů zahrnuje vzdělání základní až po vysokoškolské.

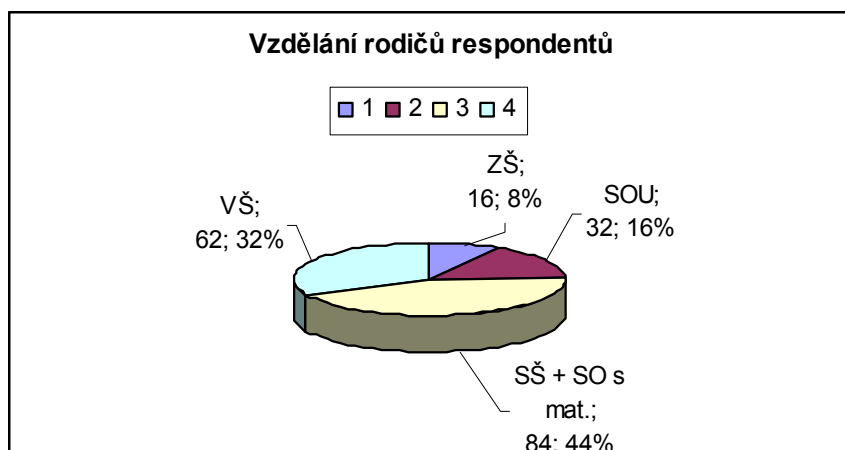
U největšího počtu respondentů dosáhl alespoň jeden z rodičů středoškolského vzdělání nebo středního odborného vzdělání s maturitou – 44 %.

Vysokoškolské vzdělání alespoň jednoho z rodičů se objevuje u 32 % respondentů.

Střední odborné vzdělání alespoň jednoho z rodičů uvedlo 16 % respondentů.

Základní vzdělání alespoň jednoho z rodičů uvedlo 8 % respondentů.

Graf č. 4

3. Průběh a postup dotazníkového šetření

Dotazníkové šetření proběhlo v období červen – prosinec 2006, výsledky byly zpracovávány v lednu 2007.

Ochota respondentů odpovědět na všechny otázky v dotazníkovém šetření byla vysoká, téměř stoprocentní. Dotazníkové šetření bylo prováděno anonymně.

Respondenti mohli u všech otázek volit jednu či více odpovědí. Z tohoto důvodu byly odpovědi na jednotlivé otázky analyzovány jako procentuální vyjádření množství hlasů pro jednotlivé varianty odpovědí.

Pouze v případě grafů mapujících východiska šetření jde o procentní podíl z celkového počtu respondentů.

Dotazování byli žáci a studenti prostřednictvím učitelů ve školách různých stupňů a typů, což do značné míry odráží zaměření školy či nabídku v dané lokalitě u většího počtu dotazovaných.

Dále podstatnou část respondentů tvořili členové zájmových skupin a kroužků v DDM, v tomto případě šlo o respondenty z různých škol, z různých částí Prahy a různého věkového složení. U této skupiny je ovšem specifické, že již jde o osoby s vyhraněnějšími zájmy a pravidelnou návštěvností v DDM.

Jak již bylo ve shrnutí naznačeno, nelze ve všem výsledky šetření generalizovat, je třeba brát v potaz, že byli dotazování respondenti v Praze, s nerovnoměrným zastoupením typů škol a v různé míře zastoupení dílčích věkových kategorií.

4. Výstupy dotazníkového šetření

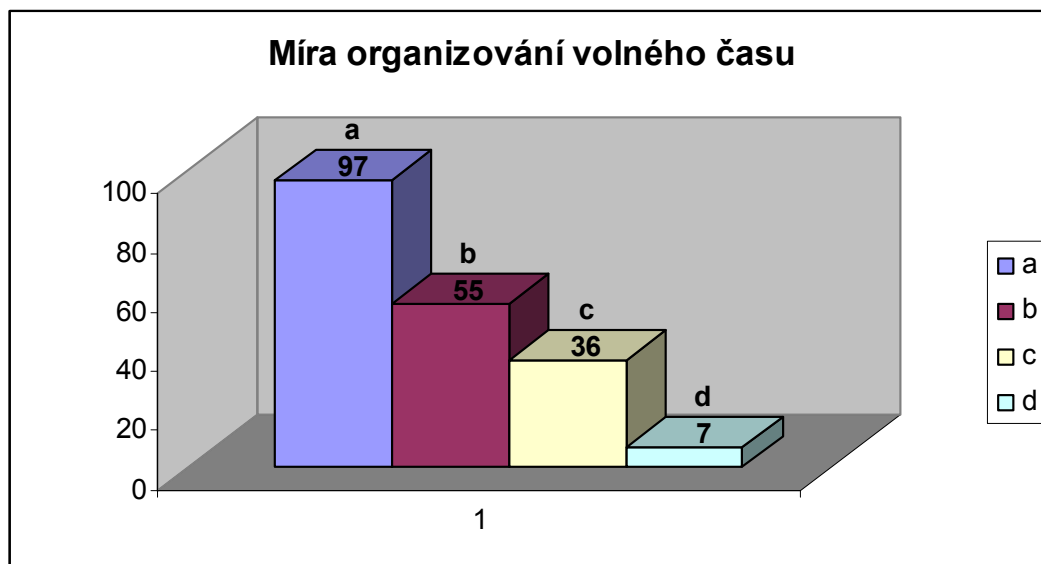
4. 1 Míra organizování volného času

Otázka č. 1

Svůj volný čas :

- a) převážně organizuješ
- b) občas organizuješ
- c) spíše neorganizuješ
- d) nikdy neorganizuješ

Graf č. 5

V otázce týkající se míry organizování volného času nejvíce respondentů odpovědělo, že si svůj volný čas převážně organizují; tuto možnost volilo 60 % chlapců a 45 % dívek.

Největší procento dívek (36 %) odpovědělo, že si svůj volný čas občas organizuje; tuto variantu volilo o 23 % více dívek než chlapců.

Necelých 20 % dívek uvedlo, že si svůj volný čas spíše neorganizuje, stejně odpovědělo necelých 17 % chlapců.

Nejméně respondentů – necelých 5 % chlapců a 3 % dívek – uvedlo, že si svůj volný čas nikdy neorganizují.

Nejvíce si svůj čas organizují žáci základních škol – 70 % respondentů. Nejvyšší míru organizování volného času uvedli i respondenti dalších stupňů škol, z toho nejvíce studenti osmiletých gymnázií (59 %), o něco méně studenti čtyřletých gymnázií (48 %) a studenti středních škol (40 %).

Oproti tomu studenti SOU nejčastěji uváděli, že si svůj volný čas spíše neorganizují (41 %). Poměrně vysoké procento respondentů SŠ (38 %) a čtyřletých gymnázií (34 %) uvedlo, že si svůj čas občas organizují.

Variantu, že si svůj volný čas nikdy neorganizují, uvedlo malé procento respondentů, z toho nejvíce je studentů SOU (6 %).

U respondentů, kteří uvedli, že si svůj volný čas převážně organizují, je v nejvyšší míře vzdělání rodičů středoškolské (62 %) nebo vysokoškolské (66 %).

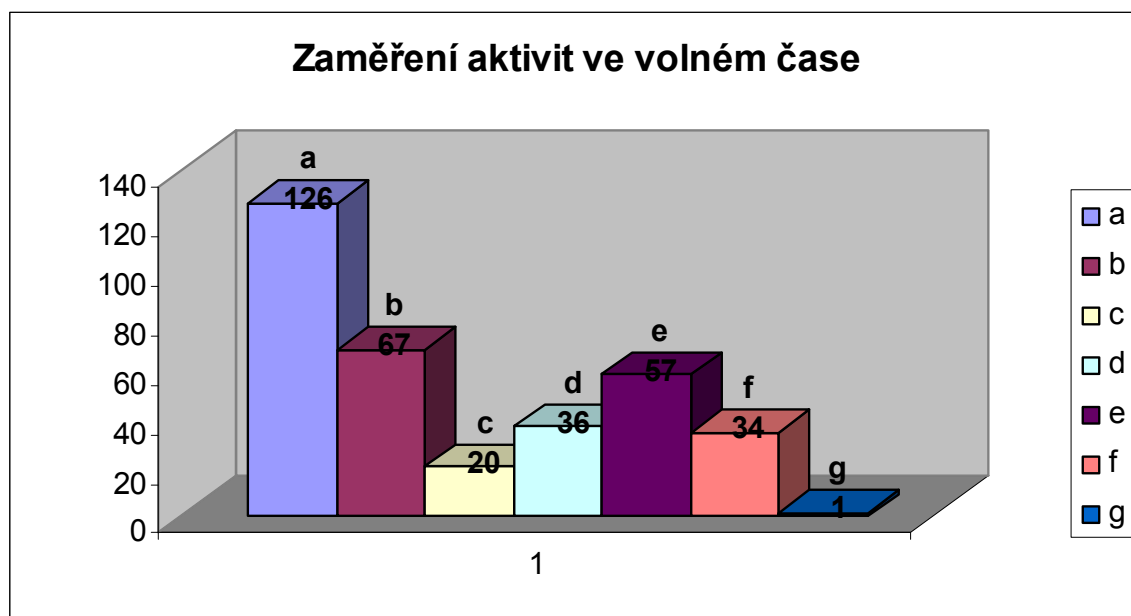
4. 2 Zaměření aktivit ve volném čase

Otázka č. 2

Jakým aktivitám se převážně věnuješ ve svém volném čase :

- a) sportovním
- b) uměleckým
- c) technickým
- d) pracovním
- e) vzdělávacím
- f) jiným :
- g) žádným z uvedených

Graf č. 6

Na otázku zaměření aktivit, jimž se ve volném čase věnují, mohli respondenti volit z aktivit sportovních, uměleckých, technických, pracovních, vzdělávacích a jiných.

Významně největší procento dívek (62 %) i chlapců (73 %) se věnuje sportovním aktivitám.

Druhé místo v pořadí činnosti u dívek zaujaly umělecké aktivity (40 %). Oproti tomu u chlapců jsou na druhé pozici také umělecké aktivity, ale s téměř polovičním procentním vyjádřením (24 %) a shodně vedle toho vzdělávací aktivity (24 %). Vzdělávací aktivity se u dívek nacházejí na třetí pozici, uváděné procento je však vyšší než u chlapců (32 %). Velký rozdíl v zájmech dívek a chlapců se objevuje u technických aktivit – u chlapců se technická oblast nachází na třetí pozici (21 %), u dívek až na pozici páté (5 %); dívky dávají před technickými přednost aktivitám pracovním nebo jiným (20 %).

V případě jiných než nabízených možností aktivit respondenti nejčastěji uváděli, že svůj volný čas tráví s kamarády a přáteli, jako další uváděli pomoc v domácnosti, zábavu venku, hry na PC, ojediněle byla v kategorii jiných aktivit zmíněna četba, poslech hudby, sledování TV.

Sportovní činnosti se nejvíce věnují respondenti ve věku 13–14 let (84 %); i respondenti ostatních věkových kategorií uvádějí sport v nejvyšší míře, ta je však již podstatně nižší (50–60 %). Uměleckým aktivitám se naopak nejvíce věnují respondenti nad 18 let (57 %), o něco méně ve věku 15–16 let (42 %). Stejně tak nejvyšší procento respondentů ve věku nad 18 let uvádí zájem o vzdělávací aktivity (43 %). Celkově se s vyšším věkem přesouvá zájem ze sportu a technické oblasti do oblasti umělecké, vzdělávací a pracovní.

Poměrně malé procento respondentů – nejvíce ve věku 13–14 let a shodně ve věku 15–16 let (8 %) – uvedlo, že se nevěnuje žádné z uváděných oblastí aktivit.

Shodně se u respondentů všech stupňů škol na první pozici objevují sportovní aktivity; výrazně nejvíc je tomu u žáků základních škol (81 %), dále u studentů SOU (71 %), podstatně méně u studentů SŠ (57 %) a studentů gymnázií (53 %).

Uměleckým aktivitám se naopak nejvíce věnují studenti gymnázií (53 % u osmiletých gymnázií a 50 % u čtyřletých gymnázií), i u studentů SŠ a SOU zaujímají umělecké aktivity druhou pozici, procento je však již podstatně nižší (31 % u studentů SŠ a 35 % u studentů SOU); ztelně méně se pak umělecké oblasti věnují žáci základních škol (19 %), před uměleckými aktivitami upřednostňují aktivity technické (28 %).

Výrazný nárůst zájmu ve vztahu k vyššímu stupni vzdělávání se projevuje v oblasti pracovních a vzdělávacích aktivit. Je patrné, že studenti všech typů středního vzdělávání se zajímají o možnosti pracovního uplatnění formou brigád (23–30 %), zato mezi žáky ZŠ zmínila tuto variantu zájmu pouhá 4 %.

Nejvyšší zájem o vzdělávací aktivity uvádějí studenti osmiletých gymnázií (47 %), o něco méně studenti čtyřletých gymnázií a studenti SŠ (38 %), dále žáci SOU (23 %), nejméně pak žáci ZŠ (13%).

Je patrné, že rodiče respondentů bez ohledu na stupeň svého dosaženého vzdělání nejvíce u svých dětí podporují sportovní aktivity. Výrazné procento rodičů s vysokoškolským vzděláním své děti podporuje ve vzdělávacích aktivitách (43 %), zato se jejich děti nejméně věnují technickým aktivitám.

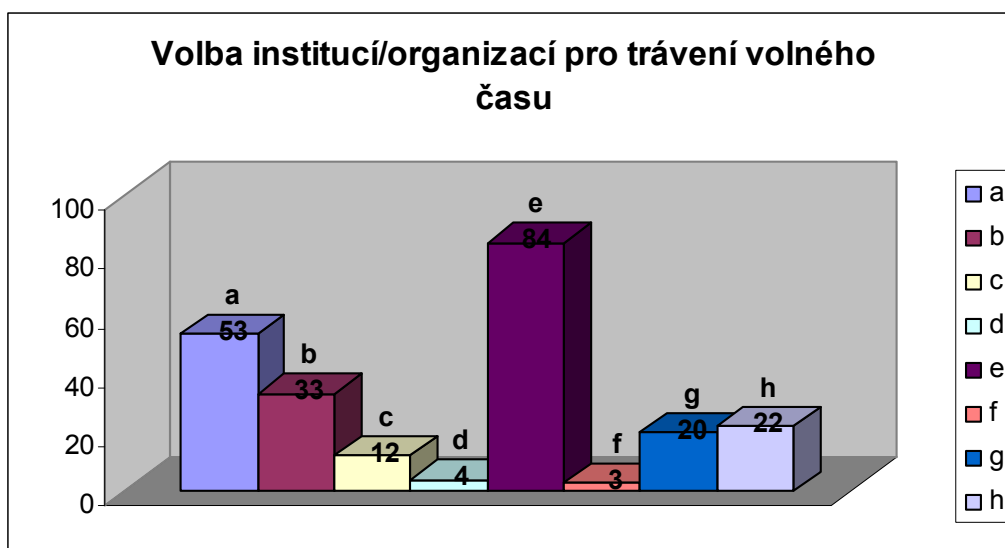
4. 3 Volba organizací / institucí pro trávení volného času

Otázka č. 3

V jakých organizacích / institucích tyto aktivity realizuješ :

- a) škola
- b) dům dětí a mládeže (centrum volného času)
- c) zájmové spolky (Junák, Sokol apod.)
- d) církevní sbor
- e) sportovní klub
- f) nízkoprahový klub (otevřený klub apod.)
- g) základní umělecké školy
- h) jiné :

Graf č. 7

Na otázku, ve kterých institucích a organizacích respondenti své zájmové aktivity realizují, mohli vybírat mezi školou, domy dětí a mládeže, zájmovými spolky (Junák, Sokol, atd.), sportovními kluby, církevními sbory, nízkoprahovými kluby a dalšími institucemi.

Ve vztahu k předchozí otázce nejvíce respondentů své zájmy realizuje ve sportovních klubech, a to hlavně chlapci (53 %), o něco méně dívek (39 %).

Dále své zájmy převážně realizují ve školách (dívkky 28 %, chlapci 26 %).

Jako třetí v pořadí dívky (19 %) i chlapci (13 %) uvádějí, že své zájmy realizují v domech dětí a mládeže.

Poměrně malé procento uvádí, že navštěvuje nízkoprahové kluby, z toho více chlapců (3 %) než dívek (necelé 1 %).

Jiné než nabízené možnosti uvedlo více dívek (13 %) než chlapců (4 %). Několikrát byla mezi jinými institucemi (organizacemi) uvedena taneční škola a jazyková škola, ojediněle pak knihovna, rocková škola, galerie, Mc Donald's.

Mezi jinými než institucionalizovanými aktivitami se v odpovědích respondentů objevila soukromá výuka na nástroj, kapela, podnikání či brigáda, taneční kurzy, skatepark.

Zastoupení institucí a organizací v naplňování volného času mládeže v zásadě kopíruje rozvrstvení zájmu v jednotlivých oblastech, jak ukázaly odpovědi na 2. otázku.

Žáci ZŠ, tedy věková kategorie 13–14 let, se nejvíce realizují ve sportovních klubech (52 %), studenti SŠ, SOU a gymnázií ve věku 15–18 let uvádějí sportovní kluby téměř o polovinu méně (33–38 %).

S vyšším věkem se zvyšuje procento návštěvníků domů dětí a mládeže, nejvíce jich je ve věku nad 18 let (29 %), o něco méně mezi respondenty ve věku 17–18 let (23 %), oproti tomu ve věku 13–14 let uvádí tuto instituci pouhých 6 %

respondentů. Výrazně nejvíce návštěvníků domů dětí a mládeže tvoří studenti osmiletých gymnázií (47 %).

Poměrně vysoké procento (24 %) studentů SOU uvádí, že své zájmy nerealizuje v žádné z uváděných organizací (institucí); dokládá to, že svůj volný čas realizují spíše neorganizovanou formou.

Nejvíce dětí rodičů s vysokoškolským vzděláním navštěvuje sportovní kluby (66 %), dále zájmové aktivity ve školách (29 %), nejvíce jich také uvádí realizaci v církevních sborech (5 %).

Oproti tomu děti rodičů s nižším dosaženým vzděláním (SOU) ve větší míře navštěvují zájmové spolky (18 %) a nízkoprahové kluby (14 %).

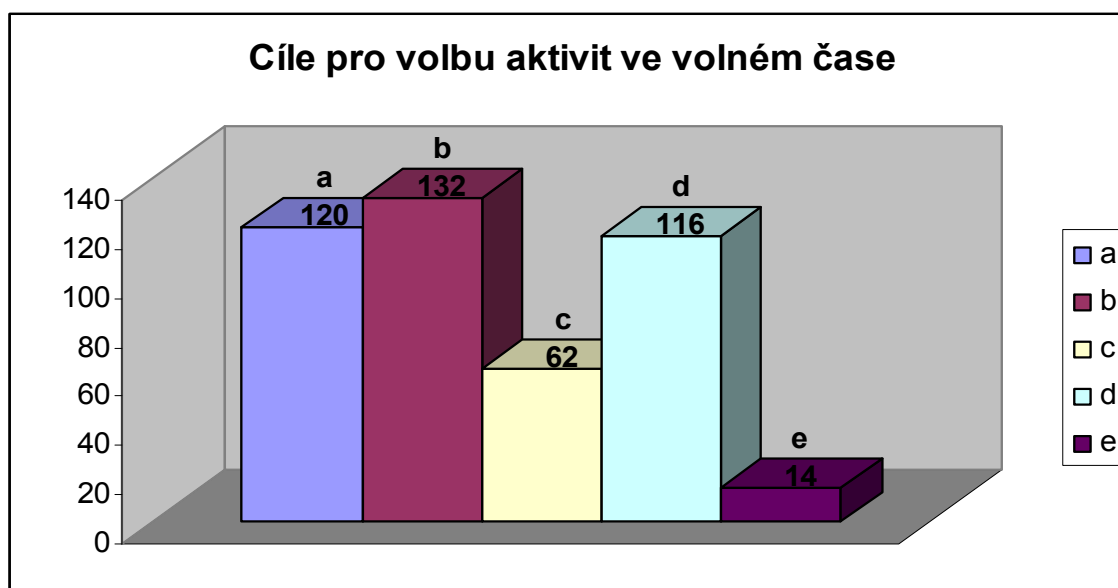
4. 4 Cíle aktivit ve volném čase

Otázka č. 4

Uvedeným aktivitám se ve volném čase věnuješ s cílem :

- a) odreagovat se
- b) rozvíjet své schopnosti, dovednosti a talent
- c) připravit se lépe na svou budoucí profesi
- d) setkat se s kamarády
- e) jiným :

Graf č. 8

V odpovědích, proč se mládež věnuje zvoleným aktivitám ve volném čase, mohli respondenti vybírat z uvedených variant důvodů: odreagovat se, rozvíjet své schopnosti, dovednosti a talent, připravit se lépe na svou budoucí profesi, setkat se s kamarády; mohli uvést i další důvod.

Dívky nejčastěji uváděly, že se aktivitám ve volném čase věnují s cílem odreagovat se (70 %), jako druhý důvod v pořadí uváděly potřebu „setkat se s kamarády“ (65 %), na třetím místě jejich odpovědí bylo „připravit se lépe na svou budoucí profesi“ (30 %).

Chlapci naopak jako nejčastější důvod uváděli, že chtějí „rozvíjet své dovednosti, schopnosti a talent“ (74 %) (u dívek tato varianta vyšla s nejnižším počtem procent, s pouhým necelým 1 %). Chlapci dále odpovídali, že se chtěli „setkat s kamarády“ (50 %), o něco méně jich uvádělo důvod „odreagovat se“ (47 %).

Jiné než nabízené varianty důvodů volilo 11 % chlapců a 6 % dívek. Mezi takovými odpověďmi bylo: „být co nejméně doma“, „setkat se s holkami“ či „zpodstaty člověka, který nevydrží být v klidu“.

Cíle, pro něž se respondenti věnují aktivitám ve volném čase, se příliš nemění s vyšším věkem. U všech věkových kategorií se nejčastěji objevoval důvod „rozvíjet své dovednosti, schopnosti a talent“ (66–68 %); tak odpovídali hlavně respondenti starší než 18 let (86 %).

Pouze ve věkové kategorii 15–16 let respondenti nejčastěji uváděli důvod „odreagovat se“ (80 %); taková odpověď byla u ostatních věkových kategorií uváděna jako druhá v pořadí (66–76 %).

U vyšších věkových kategorií (13-14 let 24%.....nad 18 let 43%) se častěji objevila odpověď „přípravit se lépe na svou budoucí profesi“.

Odpověď „odreagovat se“ patří k nejčastějším u studentů SŠ (70 %), u studentů SOU (88 %) a osmiletých gymnázií (77 %).

Žáci ZŠ (70 %) a studenti čtyřletých gymnázií (77 %) nejčastěji odpovídali „rozvíjet své dovednosti, schopnosti a talent“. Výrazné procento studentů obou typů gymnázií volilo i variantu „setkat se s kamarády“ (70–76 %).

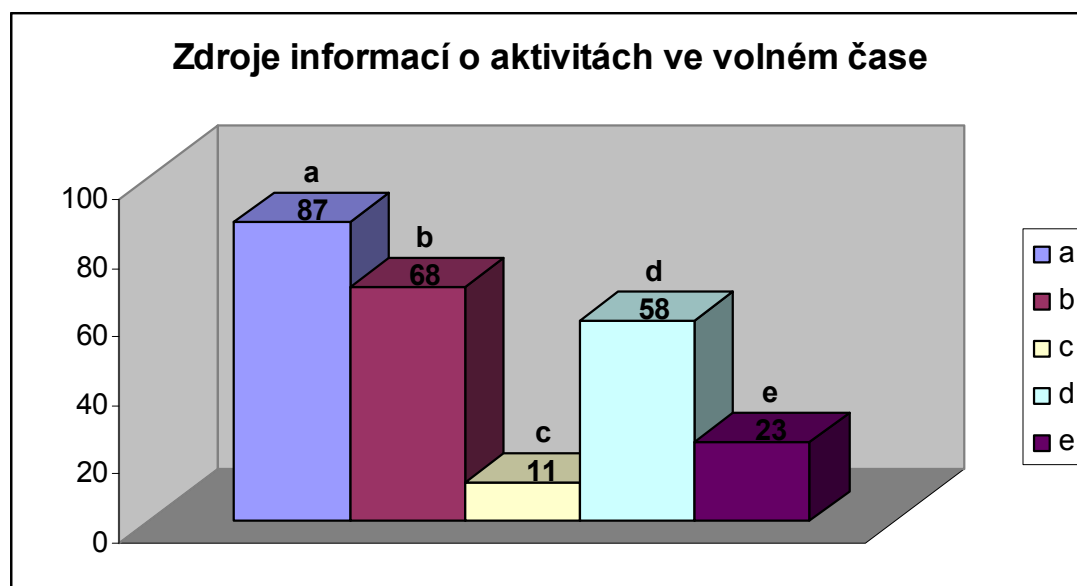
4. 5 Zdroje informací o volnočasové nabídce

Otázka č. 5

K uvedeným aktivitám ses dostal(a) z podnětu :

- a) kamaráda/sourozence
- b) rodičů
- c) učitele
- d) veřejně dostupných informací (z internetu, časopisu, letáků apod.)
- e) jinak :

Graf č. 9

Jako zdroj podnětu pro danou volnočasovou aktivitu měli respondenti možnost vybrat si : kamarády (případně sourozence), rodiče, učitele, zdroje veřejně dostupných informací (internet, tisk, letáky apod.) či jiný podnět.

Nejčastěji byli podnětem respondentů jejich kamarádi či sourozenci (u dívek 46 %, u chlapců 44 %). Dívky jako další nejčastější zdroj informací uvádějí veřejně

dostupné informace (37 %), chlapci naopak častěji získávají informace od rodičů (42 %).

Učitele jako zdroj informací uvádí nejmenší počet respondentů (4–6 %). Mezi jinými než nabízenými zdroji informací respondentů figurují faráři, příbuzní.

Několik respondentů také uvedlo, že činnost, jíž se věnují, začali organizovat či realizovat sami.

Nejmladší respondenti – 13–14 let staří – se k aktivitám nejčastěji dostávají z podnětu rodičů (54 %), starší respondenti nejčastěji uvádějí kamarády, respondenti 15–16letí tuto možnost uvádějí ve 42 %, 17–18letí v 51 % a respondenti nad 18 let v 62 % případů.

Druhým nejvýznamnějším zdrojem informací respondentů starší věkové kategorie jsou veřejně dostupné informační zdroje, jako je tisk či internet (u respondentů ve věku 17–18 let 43 %; nad 18 let 19 %).

Žáky ZŠ nejčastěji k volnočasovým aktivitám přivádějí rodiče (38 %), studenty SŠ, SOU i studenty gymnázií zase kamarádi (47–58 %).

Výrazně vyšší podíl získávání informací o aktivitách ve volném čase z veřejně dostupných zdrojů informací se objevuje u studentů gymnázií (39 % v případě studentů čtyřletých gymnázií a 41 % u studentů osmiletých gymnázií).

U dětí rodičů se SŠ a SOU vzděláním jsou právě rodiče nejčastějším podnětem pro volbu aktivit ve volném čase (54 % rodiče se SŠ vzděláním a 41 % rodiče se SOU vzděláním).

Děti rodičů s VŠ vzděláním naopak nejčastěji získávají informace od kamarádů (68 %) či z veřejně dostupných zdrojů informací – z tisku, internetu, z letáků (45 %).

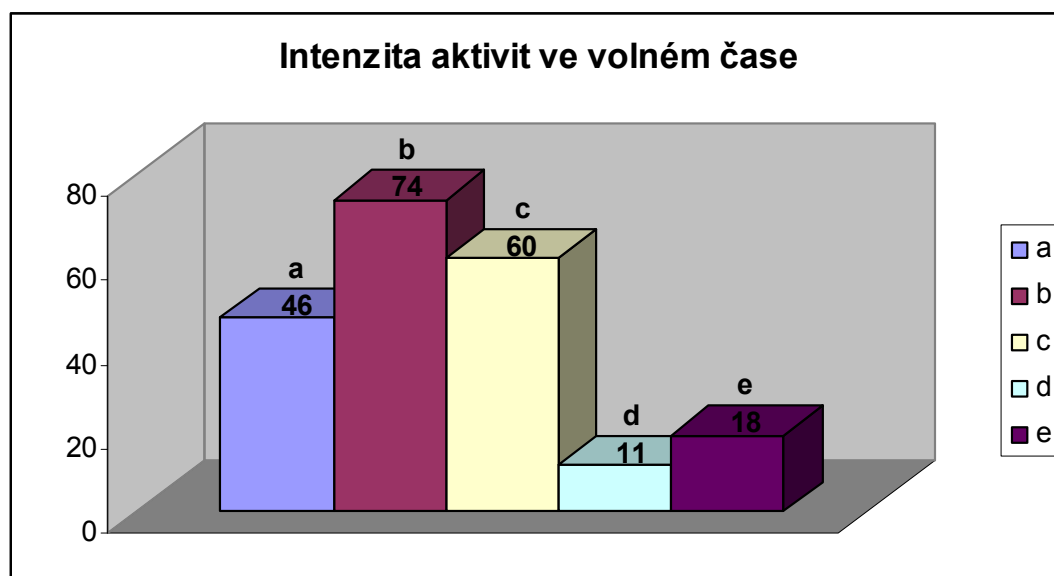
4. 6 Intenzita aktivit ve volném čase

Otázka č. 6

Jak často se uvedeným aktivitám věnuješ :

- a) pravidelně jedenkrát týdně
- b) pravidelně vícekrát týdně
- c) denně
- d) pouze v době prázdnin
- e) jiné :

Graf č. 10

V otázce, jak často se respondenti zvoleným aktivitám věnují, volili mezi frekvencí denně, jedenkrát týdně, vícekrát týdně, pouze v době prázdnin či s jinou intenzitou.

Z výsledků je patrné, že výrazně převládá pravidelná forma činnosti, z toho nejčastěji s frekvencí vícekrát týdně. O něco méně často je uváděna frekvence denně.

Dívky se nejčastěji svým aktivitám věnují pravidelně vícekrát týdně (42 %), případně pravidelně jedenkrát týdně (28 %).

Chlapci naopak nejčastěji své aktivity provozují denně (50 %), frekvenci pravidelně vícekrát týdně uvádí o pětinu méně chlapců (30 %), o polovinu méně uvedlo frekvenci jedenkrát týdně (15 %).

Ojediněle byla uváděna frekvence šestkrát týdně, nepravidelně nebo neurčité „když mám čas“.

Respondenti ve věku 15–16 let a vyšší věkové kategorie shodně uvádějí, že se svým aktivitám ve volném čase věnují pravidelně vícekrát týdně (38–48 %).

U nejmladších respondentů – ve věku 13–14 let – vysoce převažují každodenní aktivity ve volném čase (52 %), frekvence pravidelně vícekrát týdně v této věkové kategorii uvádí téměř o polovinu méně respondentů (26 %).

Intenzita, s jakou se respondenti věnují svým aktivitám s ohledem na stupeň a typ navštěvované školy, zhruba odpovídá věkovému rozložení – žáci ZŠ nejčastěji uvádějí variantu denní frekvence, studenti SŠ (41 %), SOU (47 %) a čtyřletých gymnázií (50 %) se svým aktivitám věnují pravidelně více dnů v týdnu, pouze respondenti z osmiletých gymnázií o něco méně častěji uvádějí, že své aktivity provozují pravidelně jedenkrát týdně (41 %).

Studenti SOU výrazněji než respondenti z jiných typů škol uvedli, že se svým aktivitám věnují jen o prázdninám (12 %).

Vzdělání rodičů nijak výrazně neovlivňuje intenzitu, s níž se respondenti věnují svým aktivitám; děti rodičů všech stupňů dosaženého vzdělání se věnují

aktivitám vícekrát týdně (33 – 55 %), vyšší procentní vyjádření zaznamenala i varianta denní frekvence u dětí rodičů se SŠ a VŠ vzděláním.

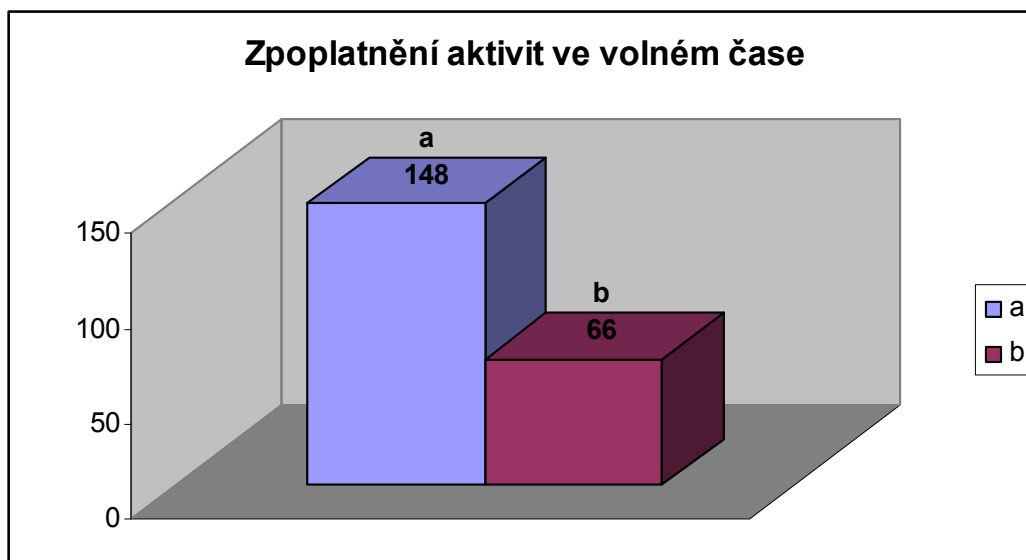
4. 7 Zpoplatnění volnočasových aktivit

Otázka č. 7

Uvedené aktivity, kterým se věnuješ, jsou zpoplatněny :

- a) ano
- b) ne

Graf č. 11

V otázce zpoplatnění respondenti odpovídali na dotaz, zda za aktivity, jimž se věnují, platí, či ne. Jednoznačně více respondentů uvedlo, že za aktivity ve volném čase platí, o více než polovinu méně uvedlo, že aktivity, jimž se věnují, jsou zdarma.

Téměř shodně na tuto otázku odpověděli chlapci (74 %) a dívky (78 %), že za aktivity, jimž se věnují, platí.

O něco málo častěji zpoplatněné aktivity navštěvují respondenti ve věku 13–14 let i ve věku 15–16 let (80 %). Nejvyšší procento těch, kdo uvádějí, že za aktivity ve volném čase neplatí, se objevilo u věkové kategorie nad 18 let (38 %).

Žáci ZŠ i studenti SŠ i obou typů gymnázií shodně častěji uváděli variantu zpoplatnění aktivit (72– 88 %). Výjimkou jsou studenti SOU, kteří častěji uvedli variantu nezpoplatněných aktivit (59 %), kdežto 47 % uvedlo zpoplatněné aktivity.

Výrazně častěji volí pro své děti zpoplatněné aktivity rodiče se SŠ (89 %) a VŠ (98 %) vzděláním. Výjimku tvoří rodiče se ZŠ dosaženým vzděláním – upřednostňují u svých dětí nezpoplatněné aktivity (33 %), jen 17 % z nich je pro zpoplatněné aktivity.

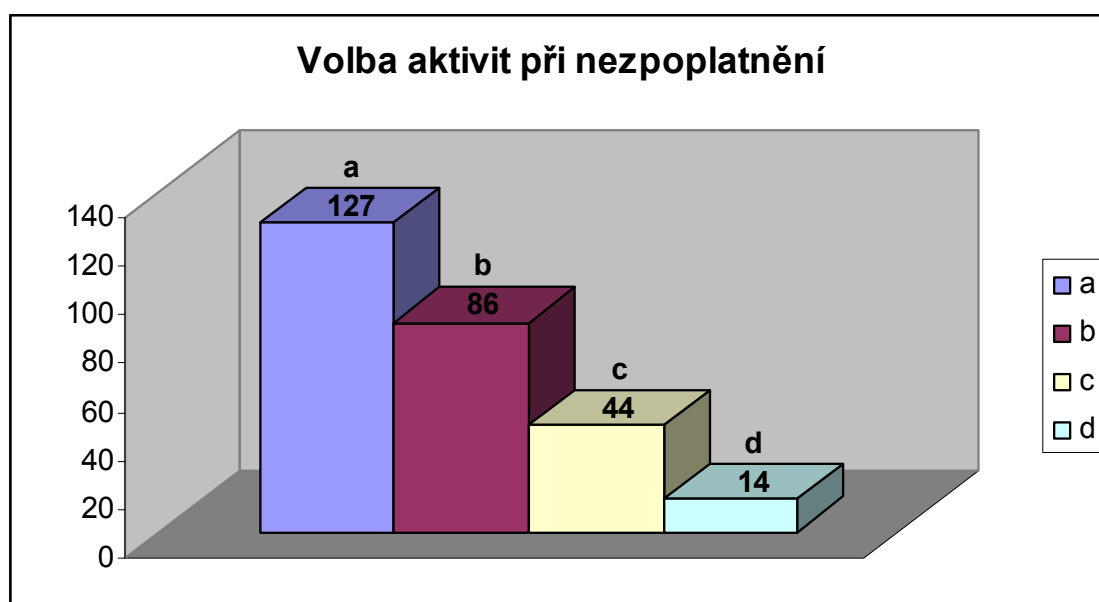
4. 8 Volba aktivit při nezpoptatnění

Otázka č. 8

Pokud by aktivita nebyla zpoplatněna (placená), chtěl/a by ses realizovat v oblasti :

- a) sportu
- b) umění/kultury
- c) vzdělávání
- d) jiné :

Graf č. 12

Následující otázka, navazující na předešlou, zjišťuje, nakolik platba za volnočasové aktivity ovlivňuje volbu respondentů a zda se jim děti a mládež věnují či nikoliv. V případě, že by aktivity ve volném čase nebyly zpoplatňovány, mohli respondenti uvést, kterým z aktivit by se rádi věnovali, přitom mohli volit mezi sportem, uměním (kulturou), vzděláváním, případně jinou aktivitou.

Nejvíce respondentů v případě nezpoptatnění by volilo sport, o něco méně jich uvedlo umění (případně kulturu), jako třetí v pořadí bylo uváděno vzdělávání.

Dívky i chlapci by shodně nejčastěji volili sport, o něco více chlapci (73 %) než dívky (62 %). Vysoké procento dívek (53 %) také uvádělo, že by se chtěly věnovat umění, kdežto umění uvedlo jen 29 % chlapců.

U věkové kategorie 13–14 let s převahou převládla volba věnovat se sportu (82 %). U ostatních věkových kategorií není volba tak jednoznačná, zhruba z poloviny by respondenti volili sport, z poloviny umění, podstatně menší procento z nich pak vzdělávání. U věkové kategorie 15–16 let mírně převládá volba sportu (66 %), u respondentů nad 18 let naopak umění a kultura (62 %). Největší procento volby vzdělávání byl zaznamenán u věkové kategorie nad 18 let (29 %).

S volbou ve vztahu k věku respondentů koresponduje i volba aktivit, kdyby nebyly zpoplatněny, i ve vztahu ke stupni a typu studia. Žáci ZŠ by nejčastěji volili sport (81 %), shodně tak studenti SOU (65 %) a čtyřletých gymnázií (66 %). Oproti tomu studenti SŠ (61 %) a osmiletých gymnázií (71 %) by volili spíše umění a kulturu, varianta sportu je u nich na druhé pozici (SŠ 56 %; osmiletá gymnázia 47 %). Výrazné procento studentů osmiletých gymnázií by se rádo věnovalo prohlubování vzdělávání, kdyby nebylo zpoplatněno (47 %).

Rodiče se základním vzděláním by u svých dětí na jejich přání nejčastěji podpořili realizaci v umělecké a kulturní oblasti, rodiče s vyšším typem vzdělání by častěji svým dětem umožnili realizaci v oblasti sportu (82–85 %).

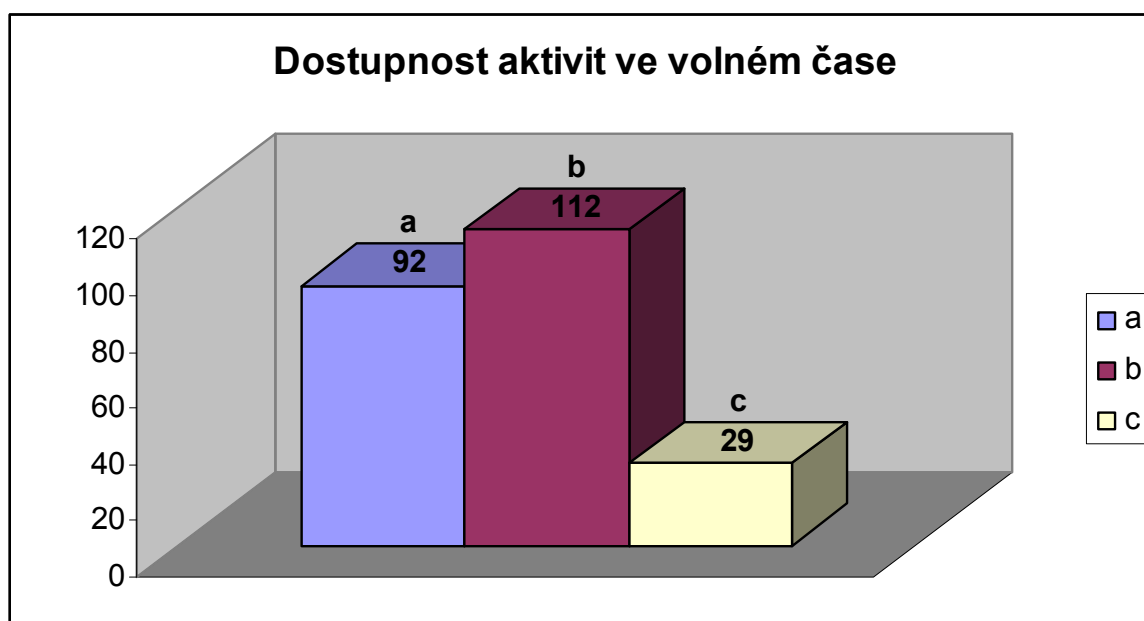
4. 9 Dostupnost volnočasových aktivit

Otázka č. 9

Aktivity ve volném čase navštěvuješ :

- a) v blízkosti svého bydliště
- b) v jiné části města
- c) mimo město

Graf č. 13

V otázce dostupnosti respondenti odpovídali, zda zvolené aktivity realizují v blízkosti bydliště (do 15 minut od bydliště), v jiné části města, či mimo město. Nejvíce z nich uvedlo, že se jejich aktivity odehrávají v jiné části města, o něco méně se realizuje v blízkosti svého bydliště. Mimo město za aktivitami ve volném čase dojíždí malý počet respondentů.

V dostupnosti se neprojevují rozdíly mezi aktivitami dívek a chlapců, obě pohlaví nejčastěji navštěvují místa, kde tráví svůj volný čas ve vzdálenější části

města (dívky 57 %, chlapci 59 %), o něco více dívek (50 %) než chlapců (44 %) volí aktivity v blízkosti svého bydliště.

Ani věk v této otázce neznamena větší rozdíly; u většiny věkových kategorií převládá varianta dostupnosti v jiné části města. Jedinou výraznou odchylku ukazuje věková kategorie 17–18 let; u respondentů této kategorie je vyšší procento těch, kdo navštěvují aktivity v blízkosti svého bydliště (59 %). Nejvíce respondentů ve věku 15–16 let tráví volný čas mimo město (24 %).

Do vzdálenějších částí města se ve svém volném čase vydávají hlavně žáci ZŠ (62 %), studenti osmiletých (71 %) a čtyřletých (82 %) gymnázií. Studenti SŠ (57 %) a SOU (59 %) často volí aktivity v blízkosti svého bydliště o něco méně. Za hranice města jsou ochotni se vydávat nejvíce studenti SŠ (28 %) a osmiletých gymnázií (23 %).

Děti rodičů se ZŠ a SOU vzděláním častěji docházejí na volnočasové aktivity v blízkosti svého bydliště (ZŠ 50 %, SOU 64 %). Více respondentů, jejichž rodiče dosáhli SŠ nebo VŠ vzdělání, aktivity pro svůj volný čas nachází ve vzdálenějších místech města. (74–76 %).

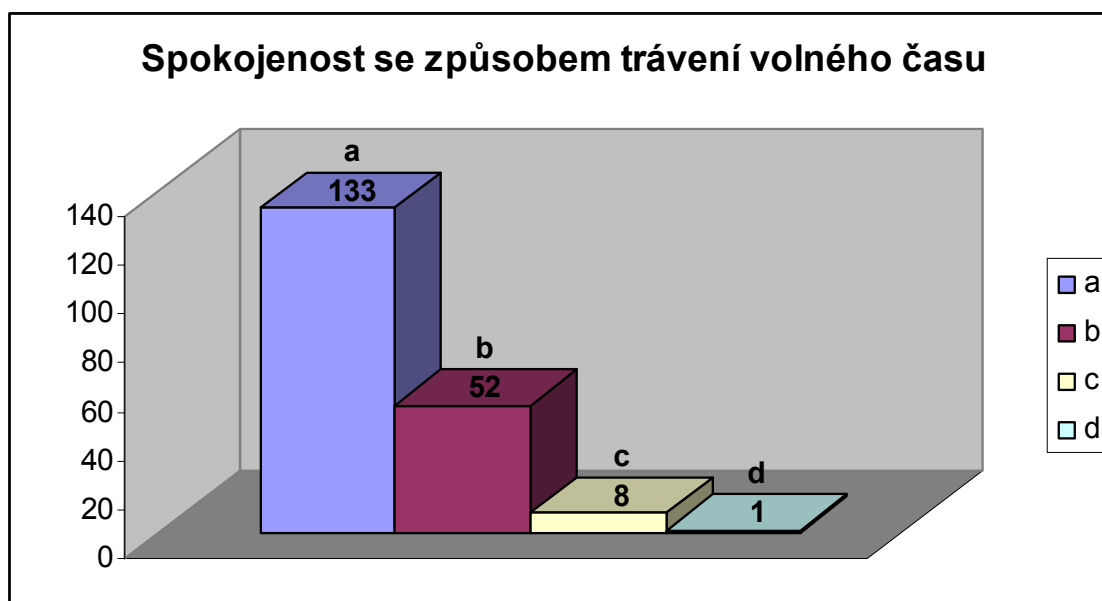
4. 10 Spokojenost se způsobem trávení volného času

Otázka č. 10

Se způsobem trávení svého volného času jsi :

- a) spokojen(a)
- b) spíše spokojen(a)
- c) spíše nespokojen(a)
- d) nespokojen(a)

Graf č. 14

Otázka zjišťuje, nakolik jsou respondenti spokojeni se způsobem trávení volného času. Jejich spokojenost je vyjádřena hodnotami: spokojen(a), spíše spokojen(a), spíše nespokojen(a), nespokojen(a). Velká převaha respondentů je s tím, jak tráví volný čas spokojena, případně spíše spokojena. Minimum respondentů je se svým volným časem spíše nespokojeno či zcela nespokojeno.

Jednoznačná spokojenost převládá u dívek (65 %) i u chlapců (76 %). Spíše spokojeno je o něco méně více dívek (30 %) než chlapců (21 %).

Nejspokojenější se způsobem trávení volného času jsou nejmladší respondenti ve věku 13–14 let (88 %), s přibývajícím věkem lehce klesá naprostá spokojenost (ve věku 15–16 let to je 66 %, ve věku 17–18 let je to 62 %, respondentů nad 18 let je spokojeno v 52 %). Zbývající část respondentů bez dalších věkových odlišností je spíše spokojena, pouhá 4 % respondentů u všech věkových kategorií odpověděla, že je spíše nespokojena.

Variantu odpovědi „spokojen(a)“ uvádějí nejčastěji žáci ZŠ (85 %), studenti všech typů škol mají shodně tuto odpověď na první pozici.

Variantu „spíše spokojen(a)“ uvádějí nejčastěji studenti SOU (41 %), o něco méně pak studenti SŠ a gymnázií (29–34 %), nejméně žáci ZŠ (9 %).

Jednoznačně spokojeni se způsobem trávení volného času jsou hlavně děti rodičů se SOU vzděláním (100 %), nejméně pak děti rodičů se ZŠ vzděláním (33 %).

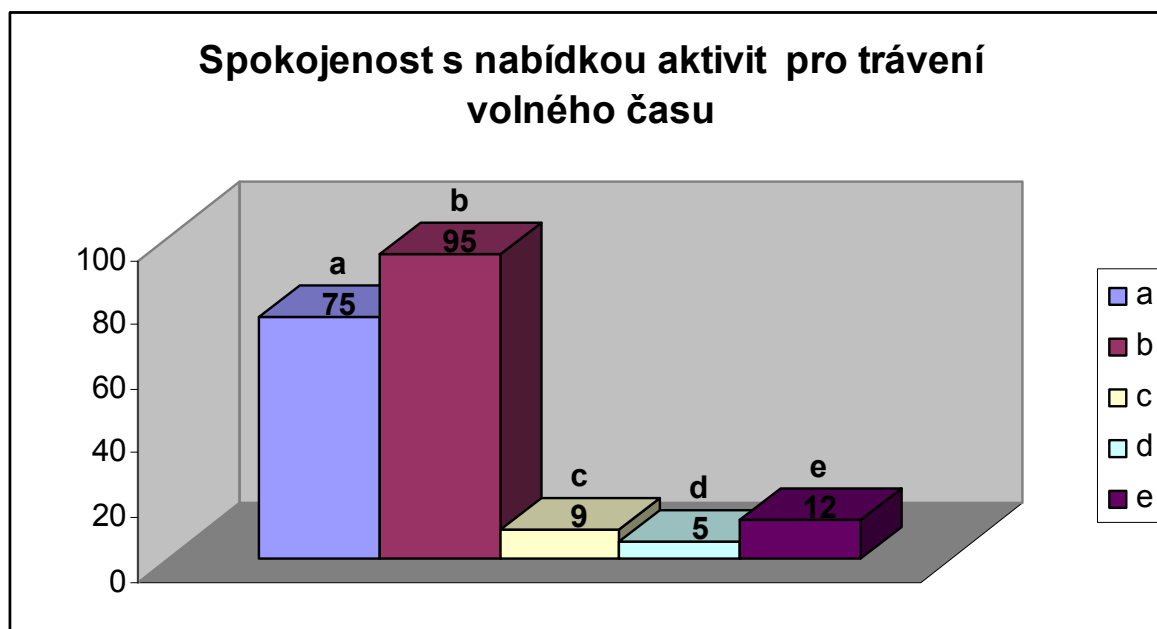
4. 11 Spokojenost s nabídkou volnočasových aktivit

Otázka č. 11

Veřejně dostupná nabídka aktivit pro trávení volného času je z tvého pohledu :

- a) bohatá / pestrá
- b) dostatečná
- c) nedostatečná
- d) slabá
- e) nevím, nejsem schopen(a) rozhodnout

Graf č. 15

Závěrečná otázka sleduje, nakolik jsou respondenti spokojeni s nabídkou aktivit ve volném čase. Nabídku ohodnocují jako bohatou/pestrou, dostatečnou, nedostatečnou či slabou. Respondenti také mohli uvést, že nevědí či nejsou schopni se vyjádřit.

Nejčastěji v odpovědích zaznívá, že nabídka je dostatečná, o něco méně pak, že je bohatá, případně pestrá. Minimum respondentů hodnotilo nabídku jako

nedostatečnou či slabou. Menší procento respondentů v této otázce uvádí, že není schopno rozhodnout či neví.

Dívky (46 %) i chlapci (54 %) v obdobné míře hodnotí nabídku jako dostatečnou. Druhou pozici u dívek (35 %) i chlapců (45 %) shodně zaujímá hodnocení nabídky jako pestré, bohaté. Větší procento dívek (8 %) není schopno rozhodnout o kvalitě nabídky.

Respondenti ve většině věkových kategoriích hodnotí nabídku jako dostatečnou, s větším procentním vyjádřením pak mladší respondenti ve věku 13–14 let (50 %) a ve věku 15–16 let (58 %). Výjimkou je nejstarší věková kategorie – respondenti nad 18 let nejčastěji uvádějí, že nabídka je bohatá (52 %), jako dostatečnou ji hodnotí méně z nich (38 %). Nejvyšší procento těch, kdo o kvalitě nabídky nejsou schopni rozhodnout, se objevilo ve věkové kategorii 17–18 let (11 %), oproti tomu u respondentů nad 18 let je tato varianta odpovědi nulová.

Odpovědi žáků a studentů různých typů škol odpovídají věkovému rozvrstvení. U všech se opět nejčastěji objevuje hodnocení nabídky jako dostatečné, z toho nejvíce u studentů SŠ (60 %), nejméně pak u studentů čtyřletých gymnázií (41 %). Jako bohatou či pestrou nabídku výrazně více hodnotí žáci ZŠ (41 %) a studenti čtyřletých gymnázií (41 %).

Výrazně vyšší ohodnocení nabídky jako dostatečné uvádějí děti rodičů se SŠ vzděláním (69 %), v ostatních kategoriích vzdělanosti rodičů se opět nejčastěji objevuje hodnocení jako dostatečné (50–55 %).

4. Závěr dotazníkového šetření

Z výsledků dotazníkového šetření vyplývá, že v současné době mládež způsob trávení svého volného času sama hodně ovlivňuje. Je patrná vysoká míra organizování volného času – jedna polovina respondentů uvádí, že svůj volný čas převážně organizují, jedna čtvrtina z nich, že občas organizují. Tato skutečnost vyplývá i z toho, že většinou se mladí lidé věnují několika aktivitám současně nebo jednu zvolenou aktivitu provozují vícekrát týdně (téměř jedna polovina) či denně (více než jedna třetina). Proto je pro ně nezbytné volný čas vybraným aktivitám přizpůsobit a lépe organizovat.

Nejmenší míra vlastního ovlivňování a organizování se projevuje u studentů středních odborných učilišť (dále SOU). Nejčastěji uvádějí, že svůj volný čas spíše neorganizují. Studenti SOU také v nejpočetnější míře nenavštěvují pravidelně žádnou instituci nabízející aktivity pro volný čas. Nejčastěji také uvádějí, že hlavním cílem jejich způsobu trávení volného času je odreagování. Mládež z prostředí SOU proto spíše volí neorganizovaný, nepravidelný způsob trávení volného času, častěji svůj volný čas tráví spíš nahodile podle momentálních možností než cíleně, se systematickým zaměřením na konkrétní aktivitu.

Nejvíce se mládež věnuje sportu – sport provozují téměř dvě třetiny respondentů. Třetina dotázaných se věnuje uměleckým aktivitám, jedna čtvrtina vzdělávacím aktivitám. Potvrzuje se tradiční zaměření dívek a chlapců : dívky se více věnují umění, chlapci pak častěji technickým zájmům. S přibývajícím věkem ubývá zájmu o sport, naopak se zvyšuje zájem o umělecké aktivity. Je patrné, že mládež ve věku nad 15 let již daleko více své zájmy směřuje do oblasti pracovních a vzdělávacích aktivit. Přestože nejsou tyto aktivity blíže specifikovány, je možné usuzovat, že s přibývajícím věkem se mladí lidé snaží využít možnosti a nabídky nejrůznějších brigád a tím se stát méně finančně závislími na svých rodičích. Často právě proto, že by chtěli sami získat prostředky na realizaci svých zájmů ve volném

čase, případně realizovat své zájmy o prázdninách, na což jsou jim ne vždy rodiče v dostatečné míře ochotni přispět.

Zájem o vzdělávací aktivity u respondentů starších a také těch, kdo navštěvují střední školy (dále SŠ) či gymnázia, se pak odvíjí od jejich osobní potřeby připravit se na další studium, případně rozšiřovat své jazykové dovednosti v jazykových kurzech či se již orientovat na konkrétní obor a využít nabídky kurzů či zájmového vzdělávání např. v domech dětí a mládeže (dále DDM) s daným oborem souvisejících.

Z institucí, které nabízejí volnočasové aktivity pro mládež, jsou nejvíce navštěvovány sportovní kluby – navštěvuje je necelá polovina respondentů. Jedna čtvrtina dotazované mládeže pak své aktivity realizuje ve škole, méně než jedna čtvrtina pak v DDM. Samozřejmě, že tato skutečnost ve značné míře závisí na nabídce institucí v místě bydliště; řada respondentů – téměř dvě třetiny – však za svým vyžitím ve volném čase cestuje do jiné části města. Možností uplatnění v nejbližším okolí svého bydliště pak využívá jedna polovina respondentů. To jistě souvisí se skutečností, že se v poslední době zvyšuje nabídka ve školách, které jsou co do vzdálenosti často nejdostupnější. Samozřejmě že s vyšším věkem se zvyšuje i míra ochoty volit aktivity v jiných částech města, či dokonce mimo město.

Překvapivě malá část dotazovaných navštěvuje nízkoprahové kluby či tzv. otevřené kluby při DDM. Vzhledem k tomu, že jde o nabídku s možností nepravidelné, náhodné docházky, je otázkou, nakolik patří k stálým zájmům mládeže. Pokud do klubu zavítají, pak jde o ojedinělou či nepravidelnou návštěvu, případně o návštěvu vycházející z aktuálního konkrétního programu otevřeného či nízkoprahového klubu.

Z odpovědí respondentů na otázku volby organizací pro trávení volného času dále vychází, že s přibývajícím věkem a stupněm vzdělání se zvyšuje návštěvnost

DDM. Je to dáno tím, že DDM často nabízejí kurzy a celoroční zájmové vzdělávání ve specializovaných oblastech a oborech, které právě mladí vyhledávají. Často při DDM fungují i různě zaměřené umělecké skupiny a soubory, které se svou činností profilují a umožňují mladým lidem další rozvíjení bez věkového omezení (oproti tomu např. základní umělecké školy – ZUŠ – po 18 roku věku docházku neumožňují či výrazně redukuje). Mládež starších věkových kategorií také několikrát uváděla, že si své aktivity začala realizovat či organizovat sama. DDM vlastní spontánní aktivity mladých lidí či skupin ve velké míře umožňují a podporují – na rozdíl od škol či ZUŠ.

Dotazníkové šetření dokládá jistou cílevědomost a ctižádost současné generace mládeže. Přes dvě třetiny mladých uvedlo, že aktivitami ve volném čase chtějí rozvíjet své schopnosti, dovednosti a talent. Až v dalších odpovědích zazněl důvod, že se chtějí odreagovat či setkat se svými kamarády. Větší touhu po sebezdokonalování projevují chlapci.

Výrazněji stoupající tendence se s přibývajícím věkem projevila u cíle „připravit se lépe na svou budoucí profesi“, což dokazuje naléhavost potřeby osvojovat si potřebné dovednosti ve vztahu k volbě budoucí profese.

Nejčastěji se mladí lidé k aktivitám ve volném čase dostávají z podnětu svých kamarádů – jak alespoň odpověděla necelá jedna polovina respondentů. Dalším důležitým zdrojem informací a podnětem pro realizaci jsou rodiče a veřejně dostupné informační zdroje, jako je internet či tisk. Nejmenší vliv v tomto ohledu mají učitelé. Tento fakt se poněkud neslučuje s rostoucí nabídkou volnočasových aktivit ve školách, ale jak odpovědi dokazují, i tam se zřejmě nejvíce ke slovu dostává doporučení spolužáka či informace na internetu. Podíl internetu a tisku jakožto zdroje informací se také zvyšuje u vyšších věkových kategorií. Nejmladší respondenti se naopak ke zvoleným aktivitám nejčastěji dostávají z podnětu rodičů. Je to dáno i tím, že právě k rodičům jsou nejvýrazněji směřovány propagační

materiály škol, sportovních klubů, DDM a zájmových spolků – letáky, brožurky, e-mailové nabídky či reklamy v tiskovinách.

V otázce zpoplatnění aktivit výrazně převládají odpovědi, že mladí lidé za své aktivity ve volném čase platí; tuto variantu uvedly téměř tři čtvrtiny respondentů. Daleko větší ochota či možnost financovat svým dětem zájmové aktivity byla zjištěna u rodičů se středoškolským a vysokoškolským vzděláním. Oproti tomu rodiče s nižším vzděláním upřednostňují u svých dětí aktivity bezplatné. Takové nabízejí například zmiňované nízkoprahové či otevřené kluby, někdy i zájmové spolky. Právě ony se zaměřují na sociálně slabší skupiny mládeže.

Jak způsob trávení volného času u mládeže ovlivňuje právě otázka finanční náročnosti? Ukazuje se, že finančně nejnákladnější je tradičně sport, dále pak umění, kultura a vzdělávání. To jsou nejčastější oblasti, kam by mladí lidé rádi orientovali svůj zájem, kdyby uvedené aktivity byly bezplatné.

Závěr dotazníkového šetření zjišťuje míru spokojenosti mládeže se způsobem trávení volného času a s nabídkou, která v současné době seberealizaci umožňuje. Je možné konstatovat, že v obou hlediscích převládá spokojenost. Více jak dvě třetiny respondentů jsou se svým způsobem trávení volného času spokojeny, jedna čtvrtina z nich pak spíše spokojena. Jen minimum respondentů uvedlo, že jsou spíše nespokojeni či zcela spokojeni. Větší míru spokojenosti projevují nejmladší respondenti, s přibývajícím věkem se jejich hodnocení více dostává do kategorie spíše spokojen(a). Je to jistě dáno určitou změnou zájmů při přechodu ze základních škol na školy střední, s příchodem nových podnětů, kamarádů a také vnitřních potřeb mladých lidí v dospívajícím věku. To, co je naplňovalo ve školním věku, se v období adolescence u některých z nich rozvíjí ve skutečný cílený zájem, směřující k jisté odbornosti či profesionalizaci, v případě sportu ve směřování k soutěžení, až vrcholové formě. V jiném případě se u adolescentů zájmy začnou ubírat jiným

směrem vlivem studia či přátel. Důvodem je často i zvýšena časová náročnost studia či změna místa školy a s tím související horší dostupnost dalších aktivit.

Vysokou spokojenost mládeže odráží i jednoznačné pozitivní hodnocení nabídky pro volný čas. Celá polovina respondentů hodnotí nabídku jako dostatečnou, více než jedna třetina dalších pak jako pestrou a bohatou. Jen minimální počet mládeže hodnotí nabídku jako nedostatečnou či slabou.

Otázkou zůstává, zda v tomto případě nejde o specifické podmínky hlavního města Prahy a zda by tento trend potvrdilo i celorepublikové šetření. Praha má co do pestrosti nabídky a množství organizací značně bohatý trh, mladí lidé mají z čeho vybírat; často lze mluvit i o konkurenčním prostředí, kdy se jednotlivé organizace předhánějí v oslovení co možná největšího počtu zájemců.

Trendem je celkově vysoká aktivita a vysoký zájem mladých lidí využít nabídky, která se jim nabízí. Převládá osobní vliv jednotlivce na volbu aktivit. V některých otázkách se projevuje odlišné vnímání a zaměření dívek a chlapců, což je právě pro věk adolescence charakteristické. To, že se mládež daleko víc rozhoduje sama, dokazuje i to, že se v jednotlivých odpovědích neobjevily výraznější výkyvy ovlivněné vzděláním rodičů.

6. Závěr

Dospívání je obdobím hledání osobní identity. Dospívající se snaží sám sebe poznat na základě hodnocení svého jednání v různých situacích.

Přirozeným světem dospívajících je vrstevnická skupina, která vytváří cvičné prostředí pro osvojování si rolí, zvládnání nových situací. Rovněž v ní získávají zpětnou vazbu o sobě, jak ho ostatní vrstevníci vnímají. Společenským a pedagogickým problémem se stávají ty skupiny, které jsou nepřátelsky orientované, asociální. Proto je jednou z priorit výchovně–vzdělávacího systému snížit množství těchto skupin tím, že nabídneme dospívajícím jiné možnosti, jak mohou trávit svůj volný čas. Čím méně se dospívající nudí, tím menší je pravděpodobnost, že se do problémových skupin dostanou.

Nabídka volnočasových aktivit je v současné době velmi pestrá a i dospívající ze sociálně slabších rodin mají možnost trávit svůj volný čas kvalitně v různých neziskových organizacích. Z rozhovorů s vedoucími těchto organizací mi jasně vyplynulo, že dospívající chtějí svůj volný čas naplnit smysluplnými aktivitami, kde se něco naučí, dozvědí, seznámí s novými kamarády. Problém nastává u některých jedinců pouze ve chvíli, kdy mají pocit, že jsou k něčemu nuceni. Proto se mohou na programu těchto zařízení sami aktivně podílet.

Současný problém vidím v komunikaci mezi školou a organizacemi nabízejícími volnočasové aktivity. Většina škol má již bohatou nabídku volnočasových aktivit za nízký poplatek, který přesto někteří dospívající od svých rodičů nedostanou. Proto by tyto jedince mohli pedagogové nasměrovat na organizace, které nabízejí různé volnočasové aktivity zdarma. Zároveň by zástupci neziskových organizací měli chodit do škol a jak učitele tak žáky o své nabídce informovat.

Čím aktivněji dospívající svůj volný čas tráví, tím je nižší riziko že se budou věnovat užívání návykových látek nebo trestné činnosti. Zároveň se učí svůj čas organizovat a aktivně prožívat. To ocení i v dospělosti, protože to, jak vnímáme svůj život ovlivňuje jak naše práce, tak i to jak jsme spokojeni se svým volným časem. Zda víme, jak ho naplnit, zda umíme aktivně relaxovat.

SEZNAM LITERATURY

- Langmeier, L. – Krejčířová, D. : *Vývojová psychologie*. Praha , Grada, 1998, ISBN 80-7169-195-X
- Trpišovská, D. : *Vývojová psychologie pro studenty učitelství*. Ústí nad Labem, PF UJEP, 1998, ISBN 80-7044-207-7
- Říčan, P. : *Psychologie osobnosti*. Praha, Orbis, 1973
- Pelikán, J. : *Výchova jako teoretický problém*. Ostrava, Amosium servis, 1995, ISBN 80-85498-27-8
- Pelikán, J. : *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha, Karolinum, 1998, ISBN 80-7184-569-8
- Čáp, J., Mareš, J. : *Psychologie pro učitele*. Praha, Portál, 2001, ISBN 80-7178-463-X
- Bertrand, Y. : *Soudobé teorie vzdělávání*. Praha, Portál, 1999, ISBN 80-7178-216-5
- Kraus, B. – Poláčková, V. et al. : *Člověk - prostředí - výchova*. Brno, Paido 2001, ISBN 80-7315-004-2
- Macek, P. : *Adolescence*. Praha, Portál, 1999, ISBN 80-7178-348-X
- Macek, M., Hájek, B. A kol. : *Školská zařízení pro zájmové vzdělávání*. Praha, MŠMT ČR, 2002
- Hofbauer, B. : *Děti, mládež a volný čas*. Praha, Portál, 2004, ISBN 80-7178-927-5
- Hofbauer, B. : *K vývoji a současnosti neformálních skupin mládeže. Mládež, společnost a stát.*, Praha, IDM MŠMT ČR, 1993
- Bláha, V. a kol. : *Výchova mimo vyučování 1. a 2.* Praha, SPN, 1990, ISBN 80-04-25239-2
- Křivohlavý, J. : *Povídej, naslouchám*. Praha, Návrat, 1993, ISBN 80-85495-18-X
- Pávková, J., Hájek, B., Hofbauer, B., Hrdličková, V., Pavlíková, A. : *Pedagogika volného času*. Praha, Portál, 2002, ISBN 80-7178711-6
- Matoušek, O., Kroftová, A. : *Mládež a delikvence*. Praha, Portál, 1998, ISBN 80-7178-226-2

- Rektořík, J. aj. : *Organizace neziskového sektoru*. Praha, Ekopress, 2001, ISBN 80-86119-41-6
- Hayesová, N. : *Základy sociální psychologie*. Praha, Portál, 1998, ISBN 80-7178-198-3
- Jedlička, R., Koťa, J. : *Analýza a prevence sociálně patologických jevů*. Praha, Karolinum, 1998, ISBN 80-7184-555-8
- Knotová, D. : *Sociální pedagogika v teorii a praxi*. Brno, IMS Brno, 2005, ISBN 80-902936-6-2
- Průcha, J. : *Moderní pedagogika. Věda o edukačních procesech*. Praha, Portál, 1997, ISBN 80-7178-170-3
- Labáth, V. a kol. : *Riziková mládež*. Praha, Sociologické nakladatelství, 2001, ISBN 80-85850-66-4
- Heidebrink, H. : *Psychologie morálního vývoje*. Praha, Portál, 1997, ISBN 80-7178-154-1
- Vágnerová, M. : *Vývojová psychologie : dětství, dospělost, stáří*. Praha, Portál, 2000, ISBN 80-7178-308-0
- Nakonečný, M. : *Psychologie osobnosti*. Praha, Academia, 1997, ISBN 80-200-0628-1
- Nakonečný, M. : *Sociální psychologie*. Praha, Academia, 1999, ISBN 80-200-0690-7
- Helus, Z. : *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha, Grada, 2006, ISBN 978-80-247-1168-3
- Satirová, A. : *Knihy o rodině*. Praha, Práh, 1994, ISBN 80-901325-0-2
- Spousta, V. : *Teorie základů výchovy ve volném čase*. Brno, PdF MU, 1994, ISBN 80-210-1007-X
- Šišková, T. : *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha, Portál, 1998, ISBN 80-7178-285-8
- Střelec, S. aj. : *Kapitoly z teorie a metodiky výchovy*. Brno, Paido, 1998, ISBN 80-85931-61-3

Volný čas a prevence u dětí a mládeže. Praha, MŠMT – odbor pro mládež, 2002
Školská zařízení pro zájmové vzdělávání. Soubor metodických textů k činnosti středisek pro volný čas dětí a mládeže, školních klubů, školních družin. Praha, MŠMT ČR, 2002

Mít kam jít. Praha, DDM hl. Města Prahy, 2006

Internetové zdroje

Zákony ČR

Denní tisk

- g) základní umělecké školy
- h) jiné: (uveď co nejpřesněji)

4. Uvedeným aktivitám se ve volném čase věnuješ s cílem:

- a) odreagovat se
- b) rozvíjet své schopnosti, dovednosti a talent
- c) připravit se lépe na svou budoucí profesi
- d) setkat se s kamarády
- e) jiným:

5. O navštěvovaných aktivitách jsi se dozvěděl(a) :

- a) Od kamaráda/sourozence
- b) Od rodičů
- c) Od učitele
- d) Z veřejně dostupných informací (internet, časopis, letáky, apod.)
- e) jinak:

6. Jak často se uvedeným aktivitám věnuješ:

- a) pravidelně 1x týdně
- b) 2x – 4x týdně
- c) denně
- d) pouze v době prázdnin
- e) jiné:

7. Uvedené aktivity, kterým se věnuješ jsou zpoplatněny:

- a) ano
- b) ne

8. Pokud by aktivity byly zdarma, věnoval/a by ses :

- a) sportu
- b) umění/kultury
- c) vzdělávání
- d) jiné:

9. Aktivity ve volném čase navštěvuješ:

- e) v blízkosti svého bydliště (dostupnost do 15 min.)
- f) v jiné části města či obce
- g) mimo město či obec

10. Se způsobem trávení svého volného času jsi:

- h) spokojen(a)
- i) spíše spokojen(a)
- j) spíše nespokojen(a)
- k) nespokojen(a)

11. Veřejně dostupná nabídka aktivit pro trávení volného času je z tvého pohledu:

- l) bohatá / pestrá
- m) dostatečná
- n) nedostatečná
- o) slabá
- p) nevím / nejsem schopen(a) rozhodnout

Děkujeme za Tvůj čas, který jsi věnoval(a) vyplnění tohoto dotazníku.

Anotace

Tématem práce jsou dospívající a jejich volný čas. Nejprve se zabývá tím, co se z pohledu psychologického a sociologického děje v období dospívání. V další části jsou vymezeny pojmy vrstevnická skupina, volný čas a neziskový sektor. Pak následuje přehled organizací nabízejících volnočasové aktivity pro dospívající, včetně nabídky neziskových organizací.

V empirické části jsou zpracovány výsledky dotazníkového šetření, který se snažil nalézt odpovědi na otázky : Jak tráví dospívající svůj volný čas? V jakých organizacích? Kde o nabídce získávají informace? Jak jsou se svým volným časem spokojeni?

This paper focuses adolescents and their leisure time.

In the first part, it discusses adolescence from the point of view of psychology and sociology. The next part attempts to define the key concepts: peer group, free time and non-profit sector and following comes an overview of organisations providing leisure time activities to adolescents, including the non-profit organisations.

The empirical part presents results of a small enquiry, which was carried to find out how adolescents really spend their leisure time, what organisations assist them in that and how they learn about these possibilities. Last but not least, it also investigated whether and to what extent are they satisfied with the currently available options.

Souhlasím s půjčováním mé diplomové práce.